

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка
Географічний факультет
Кафедра туризму

Допущено до захисту
Завідувач кафедри туризму

проф. Мальська М.П.
„_____” _____ 2025 р.

Недзельський Микола Володимирович

США на світовому ринку послуг круїзного туризму: досвід та перспективи

Магістерська робота

Спеціальність 242 Туризм і рекреація

Спеціалізація – Міжнародний туризм

Науковий керівник –
кандидат географічних
наук, доцент
Стецький Василь Володимирович

(підпис магістра)

(підпис)

ЛЬВІВ – 2025 рік

Львівський національний університет імені Івана Франка

Географічний факультет

Кафедра туризму

Пояснювальна записка

до магістерської (кваліфікаційної) роботи

Магістр

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему :

США на світовому ринку послуг круїзного туризму: досвід та перспективи

Виконав:

студент II курсу, групи ГРТМ-22с
Спеціальності 242 Туризм і рекреація

ОПП Міжнародний туризм

(шифр і назва напрямку)

Недзельський М. В.

(прізвище та ініціали)

Керівник доц. Стецький В. В.

(прізвище та ініціали)

Рецензент асист., к.г.н. Зюзін С. Ю.

(прізвище та ініціали)

ЛЬВІВ – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ПОСЛУГ НА РИНКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ	7
1.1. Роль та значення круїзного туризму в системі формування активних туристичних потоків.....	7
1.2. Класифікації та функціональні особливості круїзного туризму.....	13
1.3. Методичні підходи та прийоми дослідження круїзного туризму	23
РОЗДІЛ II. КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ США ЯК ПРОВІДНИЙ ПІДРОЗДІЛ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ КРАЇНИ	29
2.1. Комплексна оцінка потенціалу організації круїзного туризму США.....	29
2.2. Історія, традиції та досвід круїзного туризму США. Північно-Американська модель організації круїзного туризму.....	36
2.3. Технологічні аспекти організації та надання послуг на туристичних круїзних лініях	43
РОЗДІЛ III. США НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ	51
3.1 Круїзні компанії США на ринку туристичних послуг.....	51
3.2. Туристичні круїзні лінії: просторова і туристична привабливість.....	56
3.3. Економічна оцінка ефективності круїзного туризму.....	61
РОЗДІЛ IV. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ США	68
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	77
ДОДАТКИ	81

ВСТУП

У сучасних умовах глобалізації туризм виступає однією з найдинамічніших сфер світової економіки, яка інтегрує фінансові, транспортні, культурні та інформаційні потоки. Важливою складовою туристичної індустрії є круїзний туризм – унікальний вид подорожей, що поєднує транспортну, готельну, рекреаційну та розважальну функції. Він перетворився на потужний соціально-економічний феномен, який забезпечує мультиплікативний ефект для розвитку портових регіонів, стимулює зайнятість, інвестиції й міжнародну співпрацю.

Протягом останніх десятиліть круїзна індустрія демонструє стабільні темпи зростання: світовий пасажиропотік перевищує 30 млн осіб щороку, а обсяг ринку оцінюється більш ніж у 35 млрд доларів США. Водночас Сполучені Штати Америки виступають ключовим центром формування глобального круїзного ринку, визначаючи основні тенденції його розвитку, стандарти сервісу та інноваційні підходи до управління туристичними потоками.

Актуальність теми зумовлена тим, що круїзний туризм є не лише важливим сегментом сучасного туризму, а й індикатором технологічного, соціального й екологічного поступу суспільства. Вивчення американського досвіду організації круїзного туризму дозволяє осмислити механізми ефективного функціонування цього сектору та його роль у глобальній туристичній системі. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених загальним питанням морського туризму, питання формування та розвитку північноамериканської моделі круїзного бізнесу залишаються недостатньо узагальненими в українській науковій літературі.

Проблематика дослідження набуває особливої ваги в контексті сучасних викликів – екологічної трансформації туризму, цифровізації сервісів, зростання попиту на безпечні та індивідуалізовані подорожі. Вивчення досвіду США дозволяє визначити перспективні напрями модернізації світової круїзної індустрії та потенційні шляхи адаптації цього досвіду до умов українського туристичного ринку.

Проблеми розвитку круїзного туризму відображені у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників, зокрема: D. Weaver, R. Dowling, P. Mundt, T. Parathanassis, M. Rodrigue, які розглядають круїзну індустрію як форму глобальної мобільності населення і специфічний сектор економіки вражень. Серед українських науковців питання організації туристичних послуг і транспортної логістики висвітлюють М. Мальська, Н. Паньків, В. Худо, І. Стеченко, які підкреслюють роль інновацій та сервісних технологій у розвитку галузі. Однак комплексна оцінка ролі США на світовому ринку круїзного туризму, систематизація досвіду та прогнозування перспектив розвитку цієї сфери потребують подальших досліджень.

Тема дослідження узгоджується з науковими напрямками кафедри країнознавства і міжнародного туризму Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема з проблематикою «Сучасні тенденції та геопросторові аспекти розвитку світового туризму», а також із державними програмами розвитку туристичної сфери України, які передбачають вивчення зарубіжного досвіду та його адаптацію до національних умов.

Об'єктом дослідження є круїзний туризм як соціально-економічне й просторове явище у світовій туристичній системі.

Предметом дослідження є процес формування, функціонування та розвитку круїзного туризму у США, його організаційно-економічні, технологічні та просторові особливості, а також вплив на міжнародний туристичний ринок.

Мета роботи полягає у комплексному аналізі круїзного туризму США, виявленні його структурних, технологічних і організаційних особливостей, узагальненні північноамериканської моделі управління та визначенні перспектив розвитку галузі на світовому рівні.

Для досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі **завдання**:

- охарактеризувати роль і значення круїзного туризму в системі міжнародних туристичних потоків;
- з'ясувати класифікаційні та функціональні особливості круїзної діяльності;
- проаналізувати методичні підходи до дослідження круїзного туризму;
- здійснити оцінку потенціалу організації круїзного туризму США;

- простежити історичний розвиток, традиції та формування північноамериканської моделі круїзного бізнесу;
- визначити технологічні аспекти організації послуг на туристичних круїзних лініях;
- розкрити участь американських круїзних компаній у світовому ринку туристичних послуг;
- обґрунтувати проблеми та перспективи розвитку круїзної індустрії США у глобальному контексті.

Для досягнення мети використано системний, геопросторовий, інституційний, економіко-статистичний, аналітичний, компаративний та прогностичний **методи**, а також методи картографування, статистичного аналізу й узагальнення зарубіжного досвіду. Такий підхід забезпечив комплексність вивчення об'єкта, поєднавши теоретичні узагальнення з практичними аспектами організації круїзного туризму.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у всебічній систематизації теоретичних, організаційних та практичних аспектів розвитку круїзного туризму США як світового еталону в галузі морських подорожей. У роботі вперше здійснено узагальнення структурних характеристик північноамериканської моделі організації круїзного туризму, що ґрунтується на принципах корпоративної інтеграції, стандартизації сервісу, цифровізації процесів і високої екологічної відповідальності. Визначено ключові елементи цієї моделі, зокрема роль великих корпорацій, механізми формування туристичних потоків, взаємодію бізнесу, держави та регіонів, а також інноваційні підходи до підвищення якості обслуговування пасажирів.

У роботі визначено вплив американської моделі круїзного туризму на глобальний ринок туристичних послуг. Зокрема, США виступають не лише як найбільший споживач і постачальник круїзних послуг, але й як стратегічний центр формування управлінських, технологічних і сервісних стандартів, які поступово імплементуються у міжнародну практику. Науково обґрунтовано потенціал використання окремих елементів цієї моделі для удосконалення організації

морського туризму в інших країнах, зокрема в Україні, де розвиток круїзної діяльності може стати важливим напрямом диверсифікації національного туристичного продукту.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості їх використання у сфері стратегічного планування розвитку морського туризму України, у тому числі при розробці державних і регіональних програм підтримки припортових територій, залученні інвестицій та формуванні системи екологічного моніторингу морських перевезень.

Основні положення дослідження було апробовано у процесі навчально-наукової діяльності, доповідались і обговорювалися на студентських наукових конференціях, присвячених проблемам розвитку туризму, регіональної економіки та міжнародних туристичних комунікацій. Отримані результати підтвердили наукову обґрунтованість висновків і практичну цінність запропонованих підходів до вивчення круїзного туризму як важливого елементу світової туристичної системи.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг становить 80 сторінок, містить 9 таблиць, 11 рисунків, 46 літературних джерела.

РОЗДІЛ І

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА НАДАННЯ ПОСЛУГ НА РИНКУ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Роль та значення круїзного туризму в системі формування активних туристичних потоків

Круїзний туризм посідає особливе місце у світовій туристичній системі, поєднуючи елементи транспорту, готельного, екскурсійного та розважального обслуговування в єдиний комплекс послуг. Його роль у формуванні активних туристичних потоків зумовлена здатністю генерувати значні обсяги міжнародних подорожей, стимулювати економічний розвиток припортових регіонів і створювати високу додану вартість у суміжних галузях. Відповідно до даних Міжнародної асоціації круїзних ліній (CLIA), у 2023 році понад 30 млн осіб здійснили подорожі морськими та річковими круїзами, а загальна вартість глобального круїзного ринку перевищила 30 млрд доларів США. Цей сектор демонструє одне з найвищих темпів відновлення після пандемічного спаду, що свідчить про його структурну стійкість і стратегічну вагу у сфері глобального туризму [15, с. 46].

З теоретичної точки зору круїзний туризм розглядається як інтеграційна форма туристичної діяльності, у якій поєднуються транспортна мобільність та рекреаційна функція. Особливість полягає в тому, що споживач отримує комплексну послугу в межах одного продукту, що включає переміщення, проживання, харчування, культурно-дозвіллієві та інформаційні компоненти. Така комплексність робить круїзний туризм самодостатнім сегментом, здатним формувати власні активні потоки без залежності від традиційної туристичної інфраструктури суходолу. Саме тому він вважається одним із драйверів диверсифікації міжнародного туризму, який забезпечує сталість потоків навіть за умов економічної нестабільності.

Значення круїзного туризму проявляється також у його мультиплікативному впливі на економіку. Кожен пасажир круїзу створює попит на цілий спектр товарів і послуг: від паливно-енергетичних ресурсів і логістики до культурного контенту та

сувенірної продукції. За підрахунками дослідників, середній рівень витрат одного круїзного туриста в порту відправлення або зупинки сягає від 100 до 300 доларів США, що робить галузь значущим чинником розвитку малих прибережних економік. Крім того, круїзні компанії є важливими інвесторами у модернізацію портової інфраструктури, що підвищує конкурентоспроможність транспортних вузлів і стимулює транзитні потоки [42].

З позицій просторової економіки, круїзний туризм виступає важливим інструментом територіальної інтеграції, сприяючи формуванню стійких міжрегіональних зв'язків, розвитку туристичних коридорів і концентрації «полюсів зростання» у прибережних регіонах. Просторовий ефект круїзного туризму полягає у створенні ланцюга взаємозалежних дестинацій, що об'єднуються спільними маршрутами, транспортною логістикою, інформаційними потоками та споживчими траєкторіями. Таким чином, формуються цілісні туристичні ареали – системи, у межах яких відбувається постійна циркуляція капіталу, трудових ресурсів і туристських потоків, що забезпечує мультиплікативний ефект для економіки приморських територій [20, с. 24].

Географія круїзних маршрутів визначається поєднанням багатьох взаємопов'язаних детермінант, серед яких провідну роль відіграють рівень урбанізації прибережних зон, політична стабільність держав, кліматичні особливості регіону, природно-культурний потенціал територій, а також ступінь розвитку портової інфраструктури та транспортної доступності. Саме ці чинники формують просторову архітектоніку круїзного ринку, визначаючи не лише напрями переміщення пасажиропотоків, а й економічну доцільність обслуговування окремих маршрутів.

Урбанізаційний рівень прибережних територій безпосередньо впливає на функціональну спеціалізацію портів і ступінь інтеграції туристичного сектору з міським середовищем. Великі припортові міста, такі як Майямі, Барселона, Генуя чи Сінгапур, виконують роль багатофункціональних транспортно-рекреаційних вузлів, де відбувається концентрація не лише пасажиропотоків, але й фінансових, логістичних та культурних ресурсів. Політична стабільність, своєю чергою, є

важливим передумовним чинником безпеки подорожей і передбачуваності ринку: країни з розвинутою системою регулювання морського транспорту та туризму (США, Італія, Франція, Іспанія, Японія) забезпечують високий рівень довіри як з боку операторів, так і туристів.

Кліматичні умови визначають сезонність і ритмічність круїзних потоків. Для Карибського басейну характерний цілорічний туризм, натомість у Середземному морі він має виражену сезонну динаміку, що пов'язана з літнім періодом найбільшої активності. У північних широтах (Аляска, Скандинавія, Балтика) круїзна діяльність обмежується коротким літнім сезоном, але компенсується ексклюзивністю маршрутів і високою доданою вартістю послуг. Природно-культурний потенціал територій визначає привабливість напрямів – наявність історичних пам'яток, природних ландшафтів, етнокультурних особливостей створює конкурентні переваги для портів і туристичних центрів.

Якість портової інфраструктури та транспортної логістики формує основні конкурентні позиції регіону на світовому круїзному ринку. Модернізовані порти з високим рівнем сервісу, мультимодальною сполученістю й ефективною системою обслуговування суден стають не лише пунктами посадки, а справжніми «вхідними воротами» до регіону. Висока щільність портів, зручність логістики та концентрація туристичних атракцій сприяють формуванню територіальних комплексів – так званих туристичних кластерів, де взаємодія між секторами транспорту, готельного бізнесу, торгівлі та культури створює ефект синергії. Такі кластери мають здатність генерувати не лише економічні вигоди, а й нові соціально-культурні взаємозв'язки між регіонами [24].

Карибський басейн є класичним прикладом поліцентричної туристичної системи, у межах якої понад сорок портів приймають міжнародні круїзи, забезпечуючи близько 40% світового пасажиропотоку. Географічна компактність, сприятливі кліматичні умови, історична спадщина та розвинена портова інфраструктура сприяли перетворенню регіону на глобальний центр круїзного туризму. Кожен з основних портів – Маямі, Порт-Еверглейдс, Нассау, Сент-Томас, Сан-Хуан – виконує роль вузла перерозподілу туристичних потоків, формуючи

єдину систему регіональної спеціалізації. Аналогічно, Середземноморський басейн характеризується високим рівнем інтеграції завдяки історичній, культурній і транспортній взаємопов'язаності європейських, північноафриканських і близькосхідних destinations. Маршрути, що охоплюють Італію, Іспанію, Грецію, Туреччину, Туніс і Єгипет, формують потужну туристичну мережу з високою концентрацією культурно-історичних пам'яток і різноманіттям портових послуг.

У світовій практиці дедалі більше уваги приділяється формуванню нових туристичних ареалів, зокрема в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Розвиток портів у Китаї, Південній Кореї, Японії, Сінгапурі та Індонезії сприяє появі нових маршрутів і підвищує роль Азії як майбутнього центру світового круїзного туризму. Таким чином, географія круїзних маршрутів постійно еволюціонує під впливом глобальних економічних, політичних і технологічних процесів, що робить її одним із найдинамічніших елементів міжнародної туристичної системи [2, с. 56].

Узбережжя Північної Америки, особливо атлантична та карибська частини США, виступає домінуючим ядром глобальної круїзної системи. Саме тут сформувалися головні логістичні й корпоративні центри галузі – Маямі, Порт-Канаверал, Галвестон, Лос-Анджелес. США у цьому контексті виконують функцію як базової території для провідних світових круїзних корпорацій – Carnival Corporation, Royal Caribbean Group та Norwegian Cruise Line Holdings, – так і ключового центру формування та перерозподілу туристичних потоків у світовому масштабі. З одного боку, американські порти є вихідними пунктами для більшості трансатлантичних і карибських маршрутів; з іншого – саме на внутрішньому ринку США формується стабільний попит, який забезпечує стійкість галузі навіть за умов глобальних криз.

З економіко-географічної точки зору, круїзний туризм у США виконує роль катализатора урбаністичного розвитку припортових територій. Круїзні хаби сприяють модернізації транспортної інфраструктури, створенню нових робочих місць і залученню інвестицій у сферу послуг, готельного бізнесу, торгівлі та розваг. Водночас територіальний ефект круїзного туризму виходить за межі безпосередньо портових міст: розгалужені екскурсійні маршрути, транспортні коридори та

сервісна логістика забезпечують економічне пожвавлення навіть у другорядних регіонах, що інтегруються в систему обслуговування пасажирів [4, с. 35].

Таким чином, круїзний туризм у межах просторової економіки розглядається не лише як вид рекреаційної діяльності, а як складний соціально-економічний феномен, що формує транснаціональні мережі мобільності, споживання й інвестицій. Його територіальна природа визначає потенціал інтеграції морських і прибережних регіонів у глобальні туристичні системи, що, у свою чергу, підсилює роль США як провідного центру тяжіння у світовому круїзному просторі.

Особливе місце круїзний туризм займає в системі активних туристичних потоків ще й тому, що він характеризується високою повторюваністю попиту та лояльністю клієнтів. Дослідження CLIA (2024) вказують, що понад 80% пасажирів, які здійснили хоча б один круїз, планують повторити подібну подорож протягом наступних трьох років. Це формує стабільну базу попиту, що забезпечує відносну передбачуваність потоків і сприяє розвитку інновацій у сфері сервісу, цифровізації та сталого управління ресурсами.

Наукова література підкреслює, що роль круїзного туризму в сучасній системі туризму виходить за межі простого перевезення пасажирів. Йдеться про створення «економіки вражень», де досвід, комфорт і безпека пасажира стають ключовими ціннісними орієнтирами. Водночас у світовій практиці спостерігається тенденція до розширення форматів – від традиційних морських круїзів до річкових, експедиційних, тематичних і «екологічних» круїзів. Така диверсифікація підвищує доступність продукту для різних соціально-демографічних груп і сприяє перерозподілу туристичних потоків у бік менш завантажених напрямів [39].

У табл. 1.1 наведено узагальнені дані щодо динаміки розвитку круїзного туризму у світі за останнє десятиріччя, які відображають як загальне зростання кількості пасажирів, так і підвищення економічного внеску галузі у ВВП припортових держав.

Таблиця 1.1

Динаміка розвитку світового круїзного туризму (2014–2024 рр.)

Рік	Кількість пасажирів, млн осіб	Обсяг ринку, млрд дол. США	Основні регіони лідери
2014	22,0	23,0	Кариби, Середземне море, Аляска
2018	26,7	27,4	Кариби, Європа, Азія
2023	30,5	31,2	США, Кариби, Середземне море
2024	33,9	34,1	Кариби, Середземне море, Азія

Джерело: складено за даними CLIA, UNWTO.

Упродовж останнього десятиріччя світовий ринок круїзного туризму демонструє стале зростання як за кількістю пасажирів, так і за обсягами фінансових надходжень. У табл. 1.1 наведено узагальнені статистичні показники розвитку галузі, на основі яких побудовано графік динаміки пасажиропотоку та ринкової вартості круїзних послуг у 2014–2024 роках. Як видно, протягом досліджуваного періоду відбувається не лише кількісне збільшення туристів, але й поступове розширення географії провідних регіонів – із домінуванням Карибського басейну та Середземного моря до активної участі США та азійського ринку.

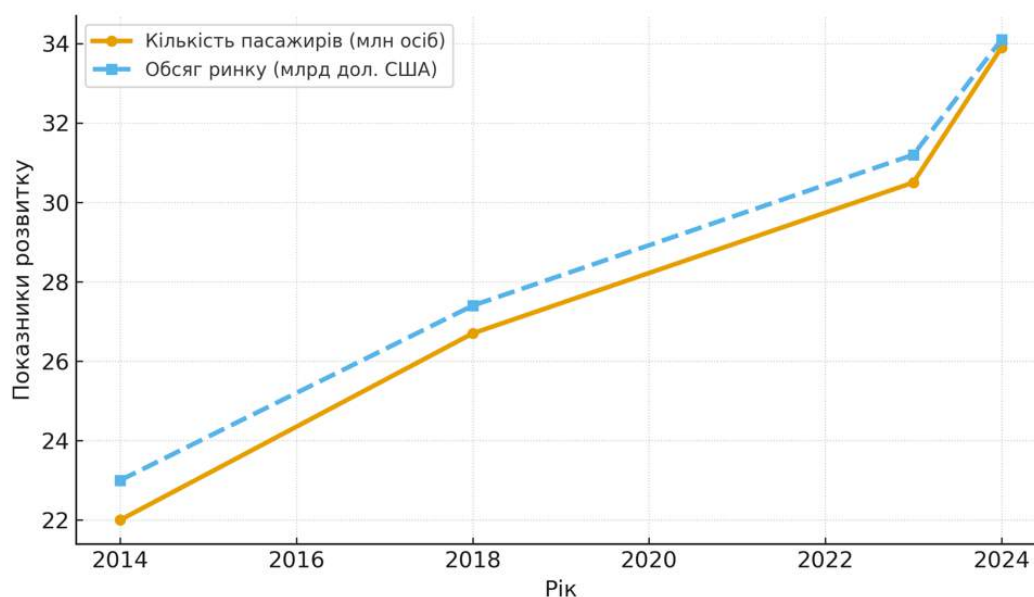

Рис. 1.1. Динаміка розвитку світового круїзного туризму (2014-2024 рр)

Джерело: розроблено автором на основі [38]

Як показано на рис. 1.1, кількість пасажирів круїзного туризму зросла з 22 млн осіб у 2014 році до понад 33 млн у 2024 році, що становить приріст майже на 54% за десятиріччя. Аналогічну тенденцію демонструє й обсяг ринку, який збільшився з 23 до 34,1 млрд дол. США. Така синхронна динаміка кількісних і фінансових показників свідчить про стабільне розширення круїзної індустрії, її здатність до швидкого відновлення після кризових періодів і підвищення рівня попиту серед міжнародних туристів.

Розподіл провідних регіонів указує на стійке лідерство Карибського басейну та Середземного моря, однак у 2020-х роках помітно посилили свої позиції США як глобальний хаб для формування маршрутів, а також Азія, де розвиваються нові порти прийому (Шанхай, Сінгапур, Йокогама). Отже, можна зробити висновок, що круїзний туризм перетворюється на глобальний багаторегіональний феномен, який інтегрує різні континенти в єдину систему туристичних потоків, стимулюючи зростання світового ринку послуг [12, с. 35].

Таким чином, круїзний туризм слід розглядати як потужний механізм формування активних туристичних потоків, що поєднує економічну, соціальну та культурну складові. Його роль у глобальній туристичній системі постійно зростає завдяки здатності інтегрувати інноваційні технології, адаптуватися до викликів сталого розвитку й генерувати мультиплікативний ефект для економік різних масштабів – від локальних до національних.

1.2. Класифікації та функціональні особливості круїзного туризму

Круїзний туризм є однією з найбільш комплексних і багатовимірних форм туристичної діяльності, що поєднує у собі елементи транспортної, рекреаційної, культурно-пізнавальної, гастрономічної та розважальної індустрій. Його класифікація є багаторівневою і залежить від різноманітних критеріїв: географічного розташування маршрутів, тривалості подорожі, типу судна, соціально-економічного сегменту пасажирів, сезонності, мотивації поїздки та рівня сервісу [25].

Класифікаційні підходи до круїзного туризму представлено на рис. 1.2.

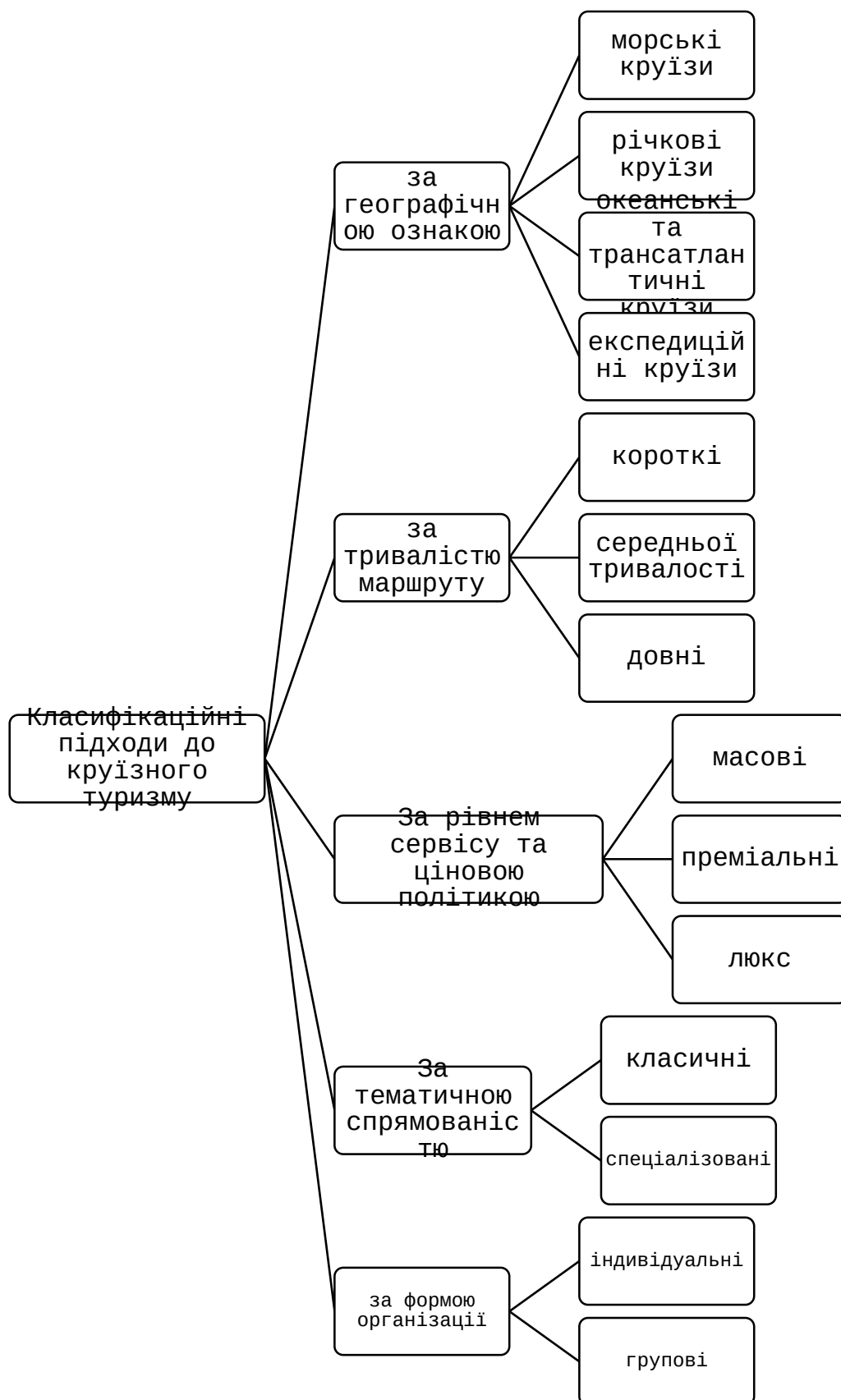

Рис. 1.2. Класифікаційні підходи до круїзного туризму

Джерело: розробка автора на основі [20]

У науковій літературі виділяють кілька базових підходів до класифікації круїзного туризму [20]:

1. За географічною ознакою розрізняють:
  - морські круїзи – подорожі світовими океанами або внутрішніми морями (Карибський, Середземноморський, Південно-Тихоокеанський басейни);
  - річкові круїзи – подорожі по річках і каналах (Дунай, Рейн, Амазонка, Міссісіпі, Янцзи);
  - океанські та трансатлантичні круїзи – довготривалі маршрути між континентами;
  - експедиційні круїзи – спеціалізовані подорожі у важкодоступні або екологічно чутливі регіони (Антарктида, Арктика, Галапагоси).
2. За тривалістю маршруту виокремлюють короткі круїзи (2–5 днів), середньої тривалості (6–10 днів) і довгі (від 11 до 30 днів і більше). Така класифікація має безпосередній вплив на структуру споживчого попиту: короткі маршрути популярні серед туристів-початківців, тоді як тривалі подорожі орієнтовані на досвідчених мандрівників із високим рівнем доходу.
3. За рівнем сервісу та ціновою політикою круїзи поділяють на:
  - масові (mainstream) – доступні за вартістю, орієнтовані на широку аудиторію;
  - преміальні (premium) – поєднують підвищений рівень комфорту з ексклюзивним обслуговуванням;
  - люкс (luxury) – індивідуалізовані програми, високий стандарт харчування, сервісу та розваг.
4. За тематичною спрямованістю розрізняють класичні туристичні круїзи та спеціалізовані – музичні, освітні, гастрономічні, сімейні, wellness- і еко-круїзи. Тематизація подорожей є важливим маркетинговим інструментом, який дозволяє формувати цільові ринки та забезпечує сталість попиту в міжсезоння.

5. За формою організації виділяють індивідуальні та групові круїзи, корпоративні подорожі, а також чартерні програми, які орендуються для певних подій (конференції, весілля, фестивалі).

Функціонально круїзний туризм є поліструктурним явищем, що поєднує транспортну, готельну, рекреаційну, культурно-пізнавальну, комунікаційну та соціально-економічну функції, які взаємодоповнюють одна одну, формуючи цілісну систему надання туристичних послуг. Саме ця багатофункціональність визначає унікальність круїзного туризму в сучасній світовій індустрії подорожей, адже він синтезує елементи транспорту, гостинності, дозвілля, культури й економіки у єдиному просторі морського судна [30].

Круїзний туризм насамперед виконує транспортну функцію, однак у набагато ширшому розумінні, ніж традиційні види перевезень. Круїз – це не просто переміщення туристів із пункту А до пункту Б, а подорож, у якій сам процес пересування є невід’ємною частиною туристичного досвіду. Переміщення тут поєднується з відпочинком, розвагами, пізнанням і споживанням різноманітних послуг, що виводить круїзну діяльність за межі класичних транспортних схем.

Судно, у цьому контексті, виступає не лише як засіб транспортування, а як мобільний туристичний комплекс, який одночасно виконує функції готелю, ресторану, театру, торговельного центру, спортивного клубу й навіть міні-держави з власною інфраструктурою, персоналом і регламентом. Круїзне судно забезпечує безперервність сервісу протягом усього маршруту, що є принциповою відмінністю від традиційних видів подорожей, де відпочинок і транспорт розділені у просторі та часі [40].

З погляду логістики, транспортна функція круїзного туризму має подвійний характер – вона одночасно забезпечує мобільність і стабільність туристичного потоку. З одного боку, судна дають змогу охоплювати великі географічні простори – Карибський басейн, Середземне море, узбережжя Аляски, Тихоокеанські острови; з іншого – створюють відчуття безпеки, комфорту й організованості, характерне для стаціонарного відпочинку. Таким чином, круїзна подорож стає

формою «рухомої стабільності», коли мандрівник подорожує, не втрачаючи звичних умов проживання.

Транспортна складова круїзного туризму охоплює також портову інфраструктуру, систему логістичного забезпечення, управління маршрутами та стоянками суден. Висока якість обслуговування у портах – від швидкої реєстрації до організації екскурсій – є важливим чинником формування позитивного іміджу круїзного напрямку. У США, наприклад, найбільші круїзні порти – Маямі, Порт-Канаверал, Гальвестон, Лос-Анджелес – працюють за принципами інтегрованого транспортно-туристичного вузла, де поєднуються морський, повітряний і автомобільний види транспорту, створюючи безперервний ланцюг обслуговування пасажирів [43].

Особливу роль у реалізації транспортної функції відіграють технології управління рухом і безпекою суден. Сучасні лайнерні компанії використовують автоматизовані навігаційні системи (AIS), супутниковий моніторинг, системи оптимізації маршруту за допомогою штучного інтелекту (AI Routing) та аналітику великих даних для прогнозування погодних умов і навігаційних ризиків, що дозволяє забезпечити високу точність графіків, ефективне використання палива й безпеку пасажирів, що є критично важливим у сфері морського туризму.

Важливим аспектом транспортної функції є також її економічна складова. Круїзні лінії виступають потужними замовниками транспортних, технічних і портових послуг, стимулюючи розвиток суміжних галузей – суднобудування, енергетики, харчової промисловості, туроператорської діяльності. У США цей сектор формує тисячі робочих місць у портах і забезпечує значний внесок у ВВП прибережних регіонів, особливо у Флориді, Техасі, Каліфорнії та Алясці.

Круїзні подорожі виконують важливу рекреаційно-оздоровчу функцію, яка полягає у відновленні фізичних, емоційних та психологічних ресурсів людини. На відміну від класичних видів відпочинку, круїз поєднує елементи релаксації, дозвілля й пізнання у збалансованій пропорції. Завдяки тривалому перебуванню в морському середовищі туристи отримують оздоровчий ефект від кліматотерапії,

чистого морського повітря, насиченого іонами йоду, а також від можливості фізичного розвантаження в умовах комфорту та стабільного ритму подорожі.

На борту сучасних лайнерів створені умови, що відповідають стандартам велнес-туризму: діють фітнес-центри, басейни, спа-комплекси, масажні та косметологічні кабінети, зони відпочинку, медичні центри, програми йога-терапії, аквааеробіки та харчування за індивідуальними схемами. Це формує на судні інтегроване рекреаційне середовище, спрямоване на підтримання здоров'я, гармонізацію психоемоційного стану та профілактику стресів.

Морський круїз також має психологічно відновлювальний ефект, адже ізолює пасажера від повсякденної рутини, інформаційного перевантаження та професійного стресу. Водночас спокійна атмосфера, мальовничі морські пейзажі та повільна зміна ландшафтів створюють відчуття рівноваги, сприяють внутрішній гармонії та релаксації. Саме тому рекреаційна функція вважається однією з базових у структурі круїзного туризму, а морська подорож – одним із найефективніших способів відновлення життєвих сил у поєднанні з культурним і соціальним досвідом [26].

Не менш важливе значення у структурі круїзного туризму має культурно-пізнавальна функція, яка реалізується через змістовне наповнення маршрутів і програм відвідування портів. Більшість круїзів передбачає зупинки в історичних містах, центрах культурної спадщини, архітектурних і природних пам'яток, що сприяє залученню туристів до вивчення історії, мистецтва, традицій і способу життя різних народів.

Круїзна подорож у цьому сенсі є динамічною формою культурного туризму, яка дозволяє за короткий період ознайомитися з багатьма регіонами світу. Наприклад, маршрути Середземного моря охоплюють культурні столиці Європи – Рим, Барселону, Афіни, Стамбул; карибські круїзи знайомлять пасажирів із колоніальною спадщиною та музичними традиціями регіону; північноамериканські маршрути включають відвідання історичних портів Нової Англії, узбережжя Аляски, Гавайських островів [44].

Таким чином, круїз виступає засобом культурного обміну та глобальної комунікації. Завдяки екскурсійним програмам, тематичним лекціям, виставкам, майстер-класам і фестивалям, що проводяться як на борту, так і в портах, пасажери отримують глибокий культурно-освітній досвід. Це формує у них почуття причетності до світової культурної спадщини, сприяє розвитку міжкультурного діалогу й толерантності, що є важливим елементом гуманітарного потенціалу туризму.

Сучасна круїзна індустрія активно розвиває тематичні маршрути – культурно-історичні, гастрономічні, музичні, мистецькі або релігійні. Такі подорожі не лише задовольняють інтелектуальні потреби туристів, а й стимулюють зростання попиту на креативні туристичні продукти. Саме тому культурно-пізнавальна функція круїзного туризму в США та світі набуває дедалі більшої ваги, інтегруючи туризм у сферу культурної дипломатії та міжнародного партнерства.

Круїзне судно є своєрідною моделлю соціального простору, де в умовах обмеженої території формується тимчасова спільнота пасажирів і екіпажу. Така мікросоціальна структура характеризується високим рівнем міжособистісної взаємодії, комунікації та кооперації. Саме тому круїз виконує важливу соціально-комунікативну функцію, яка виходить далеко за межі рекреаційного аспекту.

Дослідження показують, що значна частина пасажирів розглядає круїз не лише як відпочинок, а як можливість соціалізації, налагодження нових контактів, створення міжкультурних зв'язків і формування спільного емоційного досвіду. У круїзному середовищі стираються соціальні, національні й вікові бар'єри, адже всі учасники подорожі перебувають у рівних умовах сервісу та дозвілля [33].

Соціально-комунікативна функція круїзного туризму виявляється через організацію спільних заходів – тематичних вечорів, культурних програм, спортивних ігор, творчих зустрічей, інтерактивних розваг. Вони сприяють не лише формуванню нових соціальних зв'язків, але й створюють атмосферу спільності, що позитивно впливає на психологічний стан туристів і рівень їх задоволеності подорожжю.

Круїз як форма соціального простору також сприяє інклюзивності, оскільки об'єднує людей із різним рівнем доходів, культурними традиціями та життєвими цінностями. Такий досвід взаємодії є особливо цінним у контексті глобалізованого світу, адже він формує нову культуру міжособистісної комунікації, засновану на взаємній повазі, культурній відкритості та емпатії.

Круїзна індустрія є потужним чинником економічного розвитку, що має виражений мультиплікативний ефект для країн і регіонів, які приймають або відправляють круїзні судна. Вона охоплює широкий спектр економічних процесів – від безпосередньої діяльності судноплавних компаній до стимулювання суміжних секторів: транспорту, торгівлі, харчової промисловості, логістики, сувенірної виробництва та сфери послуг [23, с. 35].

За даними Cruise Lines International Association (CLIA, 2024), один середній круїз забезпечує близько 3 000 робочих місць у портовому регіоні, включаючи працівників портових служб, постачальників, туристичних гідів, транспортних операторів і персонал готельно-ресторанного господарства. Таким чином, економічний вплив круїзного туризму поширюється не лише на компанії-оператори, а й на місцеві громади, які отримують додаткові доходи від туристичних витрат.

Крім створення робочих місць, круїзна індустрія стимулює інвестиційну активність у портовій інфраструктурі. Будівництво або модернізація терміналів, логістичних зон і туристичних сервісів вимагає значних капіталовкладень, що залучають приватний та державний капітал. У США прикладами таких інвестицій є розвиток портів Маямі, Порт-Канаверал, Гальвестон, Лос-Анджелес, які стали центрами не лише туристичних, а й логістичних операцій світового масштабу.

Особливо вагомим є ефект ланцюгової вартості: кожен долар, витрачений туристом під час круїзу, генерує додаткові прибутки в суміжних галузях. За оцінками CLIA, кожен пасажир витрачає в середньому понад 100 доларів США в кожному порту зупинки, що безпосередньо підтримує розвиток малого бізнесу, кафе, сувенірних крамниць і локальних туроператорів.

Круїзна індустрія також виконує фіскальну функцію, забезпечуючи надходження до бюджетів усіх рівнів через податки, збори, ліцензії та митні платежі. Додатково вона створює непрямі економічні ефекти – підвищення транспортної доступності регіонів, розвиток інфраструктури, збільшення вартості земельних ділянок у припортових зонах, стимулювання інновацій і технологій.

Отже, економічна функція круїзного туризму має системний характер і охоплює не лише ринок праці чи послуг, а й стратегічний розвиток регіональної економіки. Вона сприяє економічній диверсифікації прибережних регіонів, формуючи умови для сталого зростання та інтеграції локальних громад у глобальний туристичний простір [5, с. 66].

Сучасний круїзний туризм поступово переходить від традиційної моделі експлуатаційного використання морських ресурсів до концепції «зеленого туризму», що ґрунтується на принципах сталого розвитку. Цей перехід є відповіддю на глобальні екологічні виклики, серед яких – забруднення вод Світового океану, надмірні викиди вуглецю, вплив шуму на морську фауну та деградація прибережних екосистем.

Екологічна функція круїзного туризму проявляється у впровадженні систем, технологій і практик, спрямованих на зниження негативного впливу на довкілля. Сучасні судна обладнані системами очищення викидів (Exhaust Gas Cleaning Systems – EGCS), установками для переробки стічних вод, утилізації твердих відходів, а також системами енергозбереження та рекуперації тепла. Нове покоління круїзних лайнерів (Carnival Mardi Gras, MSC Euribia, AIDAnova) використовує зріджений природний газ (LNG) як екологічніше паливо, що знижує рівень шкідливих викидів на 20–25%.

Компанії також впроваджують цифрові системи моніторингу екологічного стану, які контролюють витрати палива, якість води, рівень шуму та вплив на морську флору і фауну. Це дозволяє не лише дотримуватись міжнародних стандартів MARPOL та рекомендацій Міжнародної морської організації (ІМО), а й формувати нову культуру екологічної відповідальності серед учасників туристичного процесу.

Екологічна політика круїзних корпорацій інтегрована в їхні корпоративні стратегії сталого розвитку. Наприклад, Royal Caribbean Group реалізує програму «Save the Waves», спрямовану на повне усунення скидів у море, тоді як Norwegian Cruise Line Holdings впровадила ініціативу «Sail & Sustain», що передбачає використання альтернативних джерел енергії та скорочення пластику одноразового використання.

Крім технічних аспектів, екологічна функція має й освітній вимір. На борту багатьох суден проводяться еколекції, виставки, інтерактивні програми з формування екологічної свідомості пасажирів. Таким чином, круїз стає не лише формою дозвілля, а й платформою для популяризації ідей сталого розвитку та відповідального туризму [27].

У перспективі круїзна галузь рухається в напрямі повної декарбонізації, впровадження електричних та гібридних суден, сонячних панелей, вітрових генераторів і використання водневих технологій. Цей етап стане логічним продовженням тенденції екологізації, що поступово перетворює круїзний туризм на інноваційно-екологічний сегмент світового ринку подорожей.

Економічна та екологічна функції круїзного туризму виступають взаємопов'язаними складовими його розвитку: перша забезпечує економічну стійкість і мультиплікативний ефект, а друга – формує етичні та технологічні основи сталого існування галузі. Разом вони визначають стратегічний вектор еволюції світової круїзної індустрії у XXI столітті.

Таким чином, класифікаційна багатовимірність і функціональна комплексність круїзного туризму визначають його як самодостатній сектор світової туристичної індустрії. Він водночас виконує економічну, соціальну, культурну та екологічну місію, формуючи унікальний тип туристичного продукту – мобільний, інтегрований і досвідно-орієнтований. Завдяки цьому круїзний туризм перетворюється на важливий чинник не лише рекреаційної активності, а й глобальної взаємодії між регіонами, культурами та економіками.

1.3. Методичні підходи та прийоми дослідження круїзного туризму

Дослідження круїзного туризму як особливої складової світового туристичного ринку вимагає системного, комплексного й міждисциплінарного підходу, що зумовлено тим, що круїзна індустрія інтегрує елементи транспорту, готельного господарства, торгівлі, маркетингу, рекреаційної географії, економіки та соціології туризму. Її розвиток залежить не лише від транспортно-технічних чинників, а й від соціокультурних, екологічних, політичних і просторових передумов. Тому дослідження цього феномена потребує поєднання загальнонаукових, спеціальних і аналітичних методів, що дозволяють оцінити як структурні закономірності, так і динамічні процеси у галузі [1, с. 35].

Методичні підходи до дослідження круїзного туризму представлено на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Методичні підходи до дослідження круїзного туризму

Джерело: розробка автора на основі [1]

Дослідження круїзного туризму потребує комплексного методичного підходу, оскільки цей вид діяльності є багатокомпонентним і інтегрує економічні, соціальні, географічні, культурні та екологічні аспекти. Методика його вивчення має міждисциплінарний характер, поєднуючи підходи економічної географії, соціології, менеджменту, маркетингу, логістики та рекреаційних наук. Застосування системного, геопросторового, інституційного, економіко-статистичного, маркетингового, екологічного та прогностичного підходів дозволяє досліджувати круїзний туризм як складну, динамічну систему, що функціонує в межах глобального туристичного ринку [28].

Системний підхід виступає теоретико-методологічною основою аналізу круїзної індустрії, розглядаючи її як сукупність взаємопов'язаних елементів – транспортної інфраструктури, туристичних компаній, пасажирів, державних і приватних інституцій. У межах цього підходу круїз розуміється не лише як вид подорожі, а як інтегрована система, у якій відбувається взаємодія економічних, соціальних та культурних процесів. Застосування системного аналізу дає змогу виявити взаємозалежності між різними складовими галузі, визначити «вузькі місця» у функціонуванні ринку та спрогнозувати наслідки управлінських рішень.

Геопросторовий підхід зосереджується на вивченні просторової організації круїзного туризму, його територіальної структури та закономірностей формування маршрутів. Він дозволяє дослідити вплив природно-географічних і соціально-економічних чинників на формування туристичних коридорів, портових кластерів і напрямів пасажиропотоків. Застосування цього підходу дає змогу не лише описати географію круїзного туризму, а й пояснити причини концентрації туристичної активності в окремих регіонах – таких як Карибський басейн, Середземне море чи узбережжя Північної Америки.

Інституційний підхід розглядає круїзну індустрію як мережу взаємодії між різними суб'єктами – державними структурами, міжнародними асоціаціями, портовими адміністраціями, туристичними операторами, логістичними компаніями та споживачами. У межах цього підходу досліджується механізм регулювання ринку, роль міжнародних норм і стандартів безпеки, особливості співпраці між

державним і приватним секторами, а також форми державно-приватного партнерства у розвитку портової інфраструктури.

Економіко-статистичний підхід забезпечує кількісний вимір явищ і процесів, що відбуваються у круїзному туризмі. Він передбачає збирання, обробку й аналіз статистичних даних щодо обсягів перевезень, доходів, зайнятості, інвестицій, сезонних коливань попиту тощо. Використання цього підходу дозволяє виявити тенденції, динаміку та закономірності розвитку галузі, а також оцінити її внесок у національну економіку. На його основі будуються прогнозні моделі, що дають змогу визначити перспективи розширення ринку та можливі ризики його функціонування [46].

Маркетинговий підхід зосереджується на аналізі споживчої поведінки, вивченні попиту й пропозиції, дослідженні ринкової кон'юнктури, конкурентних позицій і брендovих стратегій круїзних компаній. У межах цього підходу застосовуються соціологічні методи (опитування, інтерв'ю, анкетування), аналітичні інструменти (SWOT-аналіз, PEST-аналіз, бенчмаркінг), що дозволяють виявити чинники формування мотивації подорожей і визначити переваги пасажирів.

Екологічний підхід пов'язаний із концепцією сталого розвитку туризму. Його завдання полягає у визначенні впливу круїзної індустрії на природне середовище, оцінці рівня забруднення, споживання енергоресурсів, впровадженні систем екологічного менеджменту та «зелених» технологій. Аналіз екологічних аспектів є необхідним для формування збалансованої стратегії розвитку галузі, що відповідає сучасним міжнародним вимогам екологічної відповідальності.

Прогностичний підхід спрямований на передбачення майбутнього розвитку круїзного туризму. Використання економетричних, сценарних і трендових моделей дозволяє розробляти альтернативні сценарії розвитку ринку, враховуючи вплив глобальних процесів – технологічних інновацій, політичних ризиків, зміни клімату чи коливань у споживчому попиті. Застосування цього підходу дає змогу формувати стратегії адаптації галузі до нових умов і підвищувати її стійкість до зовнішніх викликів [4, с. 57].

Узагальнення основних методичних орієнтирів наведено в табл. 1.2, яка відображає зміст, інструментарій і наукове значення кожного підходу в контексті дослідження круїзного туризму.

Таблиця 1.2

Методичні підходи до дослідження круїзного туризму

№	Методичний підхід	Сутність підходу	Основні інструменти аналізу	Наукове значення
1	Системний	Розгляд круїзного туризму як цілісної соціально-економічної системи	Аналіз, синтез, моделювання	Виявлення внутрішніх зв'язків і закономірностей розвитку
2	Геопросторовий	Дослідження територіальної структури та просторової організації круїзних маршрутів	Картографування, GIS-аналіз, статистика потоків	Визначення центрів тяжіння й формування туристичних ареалів
3	Інституційний	Аналіз взаємодії суб'єктів ринку та механізмів регулювання	Документальний аналіз, порівняння, кейс-стаді	Визначення ролі інституцій і партнерств у розвитку галузі
4	Економіко-статистичний	Кількісна оцінка параметрів ринку, ефективності та динаміки	Економетричне моделювання, трендовий аналіз	Прогнозування тенденцій і оцінка економічного ефекту
5	Маркетинговий	Вивчення мотивацій, уподобань і сегментації ринку пасажирів	Опитування, SWOT, PEST, бенчмаркінг	Формування ефективних стратегій просування продукту
6	Екологічний	Аналіз впливу круїзної індустрії на природне середовище	Екологічний аудит, експертні оцінки	Обґрунтування принципів сталого розвитку
7	Прогностичний	Оцінка перспектив розвитку галузі у довгостроковій перспективі	Сценарне моделювання, економічне прогнозування	Розробка стратегій адаптації та інноваційного розвитку

Джерело: систематизовано автором

Отже, методичні підходи до дослідження круїзного туризму формують багатовимірну аналітичну основу для комплексного розуміння галузі. Їх поєднання дозволяє не лише описати стан і динаміку ринку, а й пояснити структурні процеси, що відбуваються у сфері міжнародного туризму. Саме інтеграція кількісних та якісних методів забезпечує наукову повноту дослідження, сприяючи формуванню практичних рекомендацій для підвищення ефективності функціонування круїзної індустрії у глобальному вимірі.

Застосування методів дослідження круїзного туризму базується на поєднанні кількісних та якісних інструментів. Загальнонаукові методи, такі як аналіз, синтез, індукція, дедукція та узагальнення, формують логічну структуру дослідження та забезпечують обґрунтованість висновків. До спеціальних методів належать аналіз туристичних потоків, що дозволяє визначити обсяги, сезонність і напрями круїзного руху, а також метод картографування, який застосовується для побудови маршрутних схем і визначення регіонів тяжіння. Важливе місце посідають маркетингові методи, зокрема соціологічні опитування, що дають змогу оцінити мотивацію та рівень задоволеності пасажирів, і SWOT-аналіз, який використовується для виявлення сильних і слабких сторін галузі, а також можливостей і загроз її розвитку. Аналітико-прогностичний напрям включає статистичне моделювання, економетричні розрахунки, сценарний і трендовий аналіз, які допомагають не лише визначати динаміку ринку, а й прогнозувати його майбутні зміни [8, с. 47].

Процес дослідження круїзного туризму проходить кілька взаємопов'язаних етапів. Спочатку формується концептуальна основа – визначаються мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, формулюється гіпотеза. На аналітичному етапі здійснюється збір, систематизація та узагальнення статистичних, картографічних і документальних даних. Далі відбувається діагностичне дослідження, у межах якого аналізуються ключові тенденції, порівнюються показники розвитку в різних країнах, визначаються головні проблеми та обмеження. Наступним етапом є прогнозування, що передбачає побудову сценаріїв розвитку ринку та оцінку потенціалу його зростання. Завершується процес інтерпретаційною стадією, під

час якої формулюються висновки та практичні рекомендації для управлінських і стратегічних рішень [11, с. 46].

Узагальнюючи викладене, можна зазначити, що методичне забезпечення дослідження круїзного туризму має інтегрований характер. Поєднання різних підходів забезпечує глибоке розуміння сутності й закономірностей функціонування галузі, дозволяє виявити взаємозв'язки між її компонентами, оцінити соціально-економічний ефект та розробити науково обґрунтовані рекомендації для подальшого розвитку. Саме комплексність і міждисциплінарність роблять дослідження круїзного туризму релевантним сучасним науковим викликом і дають змогу адаптувати його до глобальних тенденцій сталого та інноваційного розвитку.

РОЗДІЛ II

КРУЇЗНИЙ ТУРИЗМ США ЯК ПРОВІДНИЙ ПІДРОЗДІЛ ТУРИСТИЧНОЇ ІНДУСТРІЇ КРАЇНИ

2.1. Комплексна оцінка потенціалу організації круїзного туризму США

Круїзний туризм у Сполучених Штатах Америки є однією з найрозвиненіших і стратегічно важливих складових національної туристичної індустрії. США виступають не лише світовим лідером за кількістю пасажирів, що здійснюють круїзні подорожі, а й головним осередком формування глобальної круїзної політики, управлінських рішень, інновацій та капіталовкладень у галузь. У системі світового туризму країна виконує роль як вихідного, так і транзитного центру, забезпечуючи концентрацію маршрутів, капіталу, інфраструктури й людських ресурсів.

Круїзний потенціал США формується під впливом комплексу природно-географічних, економічних, інфраструктурних і соціальних чинників. Географічне положення країни створює унікальні можливості для організації різнопланових круїзів – від коротких прибережних маршрутів до трансатлантичних і експедиційних подорожей. Протяжна берегова лінія (понад 19 тис. км), наявність природно зручних бухт і глибоководних акваторій на Атлантичному та Тихоокеанському узбережжях, у Мексиканській затоці й акваторії Аляски забезпечують широкий просторовий потенціал морського туризму. Розгалужена мережа авіавузлів і міжштатних авто-/залізничних сполучень підсилює доступність портів відправлення, а концентрація круїзних корпорацій у США формує стабільний внутрішній попит і високі стандарти сервісу. Сумарний ефект цих детермінант проявляється у стійких обсягах пасажиропотоків, високому рівні завантаженості портів хабового типу (Маямі, Порт-Канаверал, Порт-Еверглейдс, Галвестон, Лос-Анджелес, Нью-Йорк), диверсифікації маршрутів (Кариби, Панамський канал, Гаваї, Аляска, Нова Англія/Канада, трансатлантика) та мультиплікативному впливі на прибережні регіони через зайнятість, інвестиції й розвиток суміжних сервісів. У такій конфігурації США виступають не лише

просторовим «каркасом» для світових круїзних мереж, а й інституційним центром інновацій – від технологій екологізації флоту до цифрових екосистем управління попитом і логістикою [29].

Розвиток круїзного туризму у США протягом останнього десятиліття відзначається стабільним зростанням пасажиропотоку. Після незначного спаду у 2020 р., спричиненого глобальною пандемією COVID-19, галузь демонструє впевнене відновлення. Уже у 2023–2024 рр. кількість відправлень перевищила докризові показники, що свідчить про високий рівень адаптивності круїзної індустрії США, ефективну державну підтримку та стійкий попит на морські подорожі серед населення (рис. 2.1).

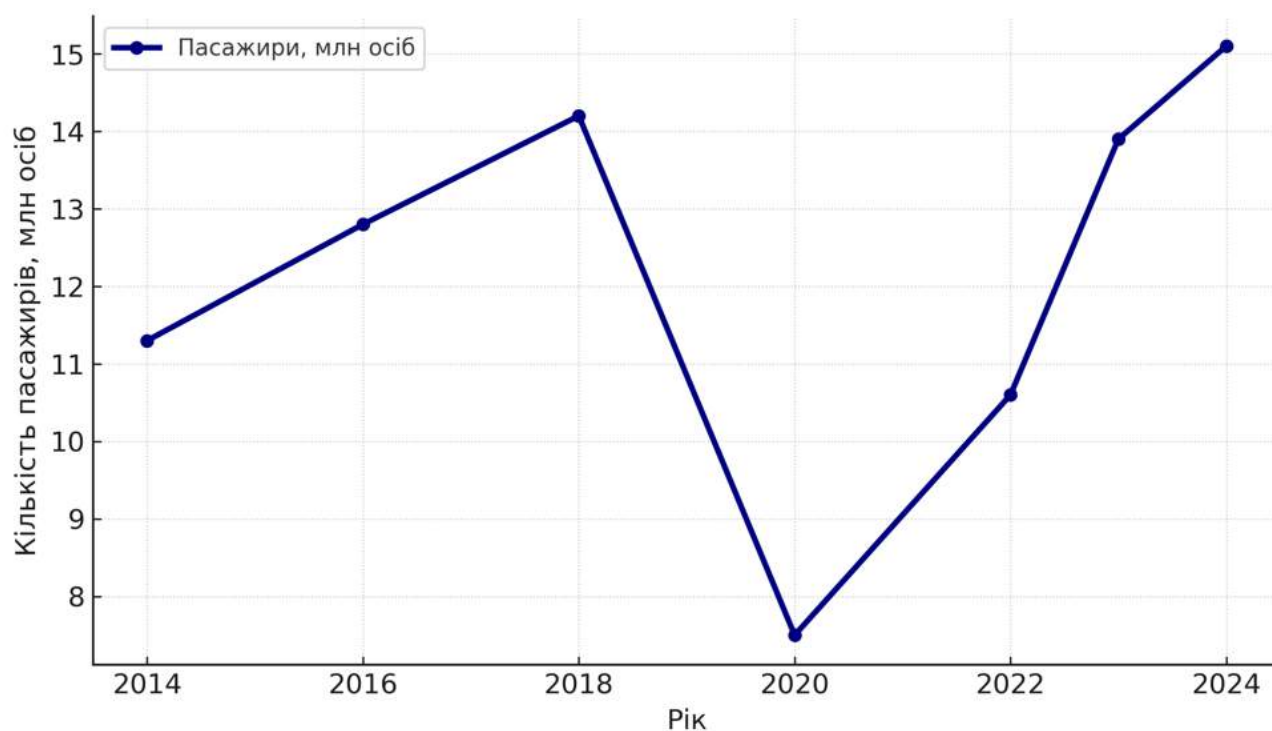

Рис. 2.1. Динаміка відправлень пасажирів зі США (2014-2024 рр)

Джерело: розробка автором

Динаміка зростання кількості пасажирів засвідчує стратегічну роль США як основного генератора світових туристичних потоків у круїзному сегменті. Зростання після 2021 р. пов'язане із впровадженням нових екологічних стандартів, цифрових технологій управління подорожами та розширенням маршрутної мережі

у Карибському басейні, на Алясці та Гаваях. Отже, круїзна індустрія США є ключовим індикатором глобальних тенденцій у розвитку морського туризму.

В економічному вимірі круїзна галузь США становить значний сегмент національної економіки. За даними Cruise Lines International Association (CLIA, 2024), у країні функціонує понад 20 основних круїзних портів, через які щороку проходить понад 13 млн пасажирів, що становить майже 45% світового круїзного потоку. До найбільших центрів відправлення належать порти Маямі, Порт-Еверглейдс (Флорида), Порт-Канаверал, Нью-Орлеан, Гальвестон і Лос-Анджелес. Вони утворюють потужну портову мережу, що забезпечує як внутрішні, так і міжнародні маршрути – переважно до Карибського басейну, Центральної Америки, Канади, Аляски та Гаваїв [31].

Крім географічних і транспортних переваг, на високий рівень розвитку круїзного туризму в США впливають економічна стабільність, платоспроможність населення та розвинена туристична інфраструктура. США є базовою країною для провідних круїзних корпорацій світу, зокрема Carnival Corporation & plc, Royal Caribbean Group, Norwegian Cruise Line Holdings, Disney Cruise Line та MSC Cruises USA. Саме звідси здійснюється стратегічне управління світовим круїзним бізнесом, що перетворює країну на головний координаційний центр галузі.

Природно-кліматичні умови США сприяють розвитку круїзного туризму протягом усього року. Тропічний клімат Флориди та Карибського регіону, помірно-континентальні умови Північної Америки, унікальні ландшафти Аляски й Гаваїв створюють широкий спектр туристичних можливостей – від пляжного відпочинку до пізнавальних і екологічних подорожей. Аляска вирізняється особливим рекреаційним потенціалом завдяки поєднанню морських маршрутів із спостереженням за льодовиками, китами, дикими тваринами та природними парками. Гавайський архіпелаг, навпаки, виступає центром тропічного, культурно-екзотичного туризму, тоді як східне узбережжя з Бостоном, Нью-Йорком і Чарльстоном приваблює пасажирів історико-культурною спадщиною.

Така територіальна різноманітність визначає структурну гнучкість круїзних маршрутів – від коротких триденних турів до повномасштабних

трансконтинентальних подорожей тривалістю понад місяць. Поєднання природних і культурних ресурсів створює основу для формування стійкого туристичного попиту, а також дає змогу диференціювати продукт за інтересами, віком і соціальними групами споживачів.

Інфраструктура круїзного туризму США є однією з найрозвиненіших у світі, що зумовлено поєднанням масштабних інвестицій, технологічних інновацій і високих стандартів безпеки. Вона охоплює сучасні порти, багаторівневу систему транспортної логістики, розвинену мережу авіаційного, автомобільного та залізничного сполучення, а також комплекс сервісного обслуговування пасажирів, який інтегрує туроператорські, митні, прикордонні, медичні та готельні послуги.

Американські порти обладнані терміналами нового покоління, здатними обслуговувати до 6–7 тис. пасажирів одночасно, мають автоматизовані системи митного оформлення, інтелектуальні системи безпеки (розпізнавання облич, сканування багажу, електронну ідентифікацію пасажирів), комфортні зони очікування, інтегровані туристичні сервіси та розгалужені комерційні простори. У провідних круїзних хабах, таких як PortMiami, Port Everglades, Port Canaveral і Galveston, створено концепцію «smart port» – інфраструктури, яка використовує цифрові технології для управління потоками, зменшення черг і моніторингу безпеки в реальному часі [43, с. 45].

Розвиток портової мережі США відбувається відповідно до стратегії Cruise Infrastructure Modernization Program (CIMP), що передбачає розширення глибин портів, автоматизацію процесів реєстрації, зниження енергоспоживання та використання екологічних технологій у будівництві терміналів. Наприклад, у PortMiami впроваджено системи електричного живлення суден від берега (shore power), що дозволяє зменшити викиди CO₂ на 30–35%.

Інфраструктурна інтеграція круїзних портів із міськими транспортними системами також має важливе значення. Більшість великих хабів розташовані в безпосередній близькості до міжнародних аеропортів (Маямі, Орlando, Лос-Анджелес, Х'юстон), що забезпечує мультимодальний доступ пасажирів і мінімізує логістичні витрати. Такі зв'язки формують концепцію «cruise gateway» – єдиного

простору для подорожей, у межах якого здійснюється повний цикл обслуговування: від прибуття пасажирів до міста до посадки на лайнер.

Системність і масштаб американської круїзної інфраструктури забезпечують США статус світового лідера не лише за обсягом перевезень, а й за рівнем технологічної зрілості галузі. Саме інфраструктурна досконалість дозволяє забезпечувати ефективну роботу понад 60 круїзних портів країни, стабільний ріст пасажиропотоку й високу привабливість американських напрямів на світовому туристичному ринку [44].

Високий рівень розвитку інфраструктури забезпечується активною участю держави та приватного бізнесу у фінансуванні галузі. Програми публічно-приватного партнерства сприяють модернізації портів і прибережних зон, а також створенню умов для екологічно безпечного функціонування круїзного флоту. Особливу роль у цьому процесі відіграє U.S. Maritime Administration (MARAD), що здійснює контроль за інвестиційними проектами у сфері морського транспорту.

США мають високий рівень соціально-економічного потенціалу, який є базою для сталого розвитку туристичної галузі. Круїзний туризм сприяє створенню робочих місць, розвитку малого бізнесу, розширенню сфери послуг і зростанню внутрішнього валового продукту. За оцінками CLIA, внесок круїзної індустрії в економіку США перевищує 55 млрд доларів щороку, а кількість робочих місць, прямо або опосередковано пов'язаних із галуззю, сягає 450 тисяч.

У таблиці наведено узагальнені показники п'яти провідних круїзних портів США, які визначають структуру та просторову ієрархію круїзного ринку. Дані ілюструють нерівномірність розподілу пасажиропотоку – із чітким домінуванням східного узбережжя, де зосереджені найпотужніші термінали країни.

Таблиця 2.1

Інфраструктурні характеристики провідних круїзних портів США

Порт	Пропускна здатність (пас./рік)	Кількість терміналів	Відстань до аеропорту	Особливості інфраструктури
Маямі	~7,8 млн	4	12 км	Shore power, smart-terminal, 24/7 митниця, мультимодальний вузол
Порт-Канаверал	~6,9 млн	3	70 км (Орlando)	Автоматизована логістика багажу, інтеграція з автострадами I-95
Порт-Еверглейдс	~5,6 млн	3	8 км	Інтеграція з міським метро, система «розумного терміналу»
Галвестон	~3,2 млн	2	65 км (Х'юстон)	Новий LNG-термінал, розширений паркінг і мультимодальний центр
Лос-Анджелес	~2,8 млн	2	25 км	Новий пасажирський термінал, сонячні панелі, екопаливо

Джерело[44]

Порівняльний аналіз показує, що порти відрізняються не лише за масштабом, а й за технологічним рівнем. Південно-східні хаби (Маямі, Порт-Канаверал, Еверглейдс) орієнтовані на масові короткотривалі маршрути, тоді як Галвестон і Лос-Анджелес спеціалізуються на середніх і довгих напрямках – до Центральної Америки, Гаваїв і Тихого океану. Впровадження «зелених» технологій, автоматизації й цифрових рішень у всіх цих портах формує нову якість сервісу та забезпечує США статус глобального лідера в інфраструктурному розвитку круїзного туризму.

Система управління туризмом у США базується на поєднанні ринкових механізмів і державного регулювання. Федеральний уряд створює нормативно-правове поле для діяльності транспортних і туристичних компаній, тоді як місцеві адміністрації відповідають за розвиток інфраструктури, маркетинг дестинацій і залучення інвестицій. Особливе значення має міжвідомча координація – співпраця

Міністерства торгівлі, Міністерства транспорту, Департаменту внутрішніх справ і регіональних туристичних рад [30, с. 34].

Узагальнюючи наведені чинники, можна визначити, що потенціал США у сфері круїзного туризму має системний, багатовимірний характер, у якому поєднуються природно-географічні, економічні, інфраструктурні, соціальні та управлінські компоненти. Цей потенціал забезпечує країні статус глобального лідера у світовій круїзній індустрії.

Таблиця 2.2

Комплексна оцінка потенціалу організації круїзного туризму США

Група факторів	Основні складові потенціалу	Характеристика впливу
Природно-географічні	Протяжна берегова лінія, сприятливий клімат, наявність національних парків і морських заповідників	Забезпечують сезонну гнучкість маршрутів і привабливість ландшафтів
Економічні	Високий рівень ВВП, розвиток сфери послуг, інвестиційна привабливість	Сприяють формуванню стабільного попиту та розвитку бізнес-середовища
Інфраструктурні	Сучасні порти, логістичні мережі, транспортна доступність	Гарантують ефективну організацію круїзів і комфорт пасажирів
Соціальні	Високий рівень життя населення, культура подорожей, внутрішній туризм	Формують широку базу споживачів і трудових ресурсів
Інституційно-управлінські	Державна підтримка, законодавче регулювання, міжнародна співпраця	Забезпечують стабільність функціонування та розвиток галузі
Іміджево-культурні	Репутація США як країни високих стандартів сервісу й безпеки	Підвищує довіру туристів і привабливість бренду «American Cruise»

Джерело: [30]

Отже, комплексна оцінка потенціалу круїзного туризму США засвідчує, що країна володіє потужними передумовами для подальшого лідерства у глобальній круїзній індустрії. Поєднання географічних переваг, економічної сили, розвиненої інфраструктури та інституційної підтримки створює унікальну конкурентну

позицію, яка визначає не лише поточний, а й стратегічний вплив США на розвиток світового туристичного ринку.

2.2. Історія, традиції та досвід круїзного туризму США. Північно-Американська модель організації круїзного туризму

Круїзний туризм у Сполучених Штатах Америки має тривалу історію розвитку, що охоплює понад півтора століття, і є одним із найпоказовіших прикладів еволюції сучасної туристичної індустрії. Саме США стали колыскою світового круїзного бізнесу, де сформувалися його економічні, організаційні та соціальні засади, які згодом перетворилися на модель глобального масштабу – Північноамериканську модель організації круїзного туризму.

Перші елементи організованого морського туризму у США виникли ще в середині XIX століття, коли трансатлантичні пароплави почали перевозити пасажирів не лише з метою міграції, а й для розваги та відпочинку. Першим документально зафіксованим круїзом вважається подорож судна Quaker City у 1867 році, організована з Нью-Йорка до Святої землі. Саме ця подія започаткувала комерційну практику відпочинкових морських подорожей, де важливим було не тільки переміщення, а й саме перебування на борту [5, с. 234].

На початку XX століття розвиток морського транспорту, поява великих лайнерів (Titanic, Olympic, Lusitania) та вдосконалення умов комфорту зробили подорожі морем елементом престижу. Проте справжній розквіт круїзного туризму розпочався після Другої світової війни, коли США стали світовим лідером у морських перевезеннях і водночас – центром розвитку рекреаційних послуг. 1950–1960-ті роки позначилися появою спеціалізованих компаній, що зосередили свою діяльність виключно на круїзах. Саме тоді було засновано компанії Carnival Cruise Line (1972), Royal Caribbean Cruise Line (1968) і Norwegian Caribbean Line (1966), які сьогодні становлять основу світової круїзної індустрії.

Період 1970–1990-х років характеризувався формуванням цілісної індустрії дозвіллевих подорожей. У цей час круїзний туризм у США набуває масового характеру: судна перетворюються на «плавучі міста», оснащені готелями,

ресторанами, театрами, басейнами, спортивними комплексами. З'являються телевізійні шоу на кшталт «The Love Boat» (1977–1986), які романтизували круїз як символ американського способу життя. З того часу круїз став не лише видом подорожі, а культурним феноменом, що уособлює комфорт, стабільність і свободу вибору.

На початку XXI століття США остаточно закріпили свою роль глобального лідера у сфері круїзного туризму. Сучасні компанії інвестують у будівництво мегалайнерів місткістю понад 5–6 тисяч пасажирів (Symphony of the Seas, Carnival Celebration, Icon of the Seas), розвивають інноваційні екологічні технології (системи LNG-палива, енергоощадне освітлення, переробка води та відходів), упроваджують цифрові сервіси для пасажирів (мобільні застосунки, безконтактна реєстрація, інтерактивні навігаційні системи).

Американська модель круїзного відпочинку вирізняється унікальним поєднанням економічної доступності, технологічної досконалості та глибокої культурної складової. Вона базується на синтезі традицій масового споживання, високих стандартів сервісу та індивідуалізованого підходу до кожного пасажирів. На відміну від європейських або азійських моделей, де круїзна подорож тривалий час асоціювалася з елітарністю, у США сформувалася концепція «круїзу для всіх» – демократичного формату відпочинку, що інтегрує розваги, комфорт і соціальну взаємодію. Такий підхід став відображенням американської культурної парадигми, у якій подорож розглядається не лише як переміщення в просторі, а як форма самовираження, соціального спілкування й особистісного розвитку [34, с. 24].

Високий рівень організації круїзного бізнесу у США зумовлений поєднанням технологічних рішень і корпоративної культури сервісу. Круїзна компанія пропонує не просто перевезення пасажирів, а комплексний туристичний продукт, який включає проживання, харчування, дозвілля, медичні послуги, шопінг, культурно-пізнавальні заходи та екскурсійні програми. У межах одного лайнера функціонує ціла «плавуча інфраструктура» – від ресторанів, театрів і фітнес-центрів до навчальних просторів і арт-галерей. Завдяки цьому створюється замкнутий простір

комфортного відпочинку, що відповідає принципу all inclusive, який став однією з візитних карток американського туристичного бізнесу.

Організаційна культура американських круїзних компаній відзначається високим рівнем клієнтоорієнтованості та дисципліни персоналу. Обслуговування базується на стандартах, які регулюють кожен етап взаємодії з клієнтом – від бронювання до післякруїзного супроводу. Ці стандарти не лише визначають технічні аспекти сервісу, а й формують особливу атмосферу гостинності, що сприймається як «американський стиль» – ввічливий, відкритий, дружній, але водночас ефективний і структурований. Завдяки цьому пасажир отримує відчуття безпеки, комфорту й турботи, що є ключовими чинниками задоволеності й лояльності.

Суттєвим елементом американської моделі є прагнення до індивідуалізації туристичного досвіду. Кожен пасажир має змогу обирати персоналізований маршрут, рівень комфортності, тип каюти, формат дозвілля та систему харчування. Розвинені цифрові сервіси дозволяють керувати подорожжю через мобільні додатки: бронювати екскурсії, контролювати витрати, отримувати інформацію про події на борту в реальному часі. Це відповідає концепції smart tourism, яка інтегрує елементи штучного інтелекту, аналітики великих даних і автоматизації для забезпечення максимальної зручності клієнта [5, с.24].

Круїз у США став символом доступного, безпечного та якісного відпочинку. Така модель гармонійно поєднує економічну ефективність з емоційною насиченістю, роблячи подорож водночас і продуктом масового споживання, і індивідуальним життєвим досвідом. Американський підхід до організації круїзного туризму став основою для формування глобальних стандартів гостинності, які сьогодні наслідують компанії по всьому світу.

Соціологічні дослідження показують, що для американських туристів круїз є не лише способом відпочинку, а й формою самореалізації та комунікації. Середній пасажир круїзної компанії США – це особа середнього класу віком від 35 до 60 років, яка прагне комфорту, стабільності та позитивних емоцій. Разом з тим, останніми роками розширюється аудиторія молодих мандрівників і сімей з дітьми

завдяки гнучким маркетинговим стратегіям і тематичним круїзам (музичним, гастрономічним, сімейним, пригодницьким, освітнім).

Північноамериканська модель організації круїзного туризму є однією з найефективніших у світі та визначає сучасні тенденції глобального ринку морських подорожей. Її становлення відбулося в США у другій половині ХХ століття внаслідок комерційної еволюції пасажирських перевезень, коли морські лінії поступово перетворилися з транспорту для трансатлантичних подорожей на засіб відпочинку й розваг. Ця модель поєднує економічну ефективність із сервісною інноваційністю, створюючи продукт, орієнтований на масового споживача, але зберігаючи при цьому високі стандарти якості, безпеки та комфорту.

Її головна особливість полягає в тому, що круїз розглядається як цілісна економіко-соціальна система, у якій об'єднано виробництво, транспорт, гостинність, розваги та управління людськими ресурсами. На відміну від європейських або азійських підходів, де круїз часто є елементом преміального туризму, американська модель спрямована на масову доступність. Вона використовує принципи економії на масштабах, централізованого управління та вертикальної інтеграції, що дозволяє утримувати конкурентну ціну при збереженні сервісного стандарту [42].

Важливим елементом є корпоративна централізація, коли кілька провідних компаній контролюють основні сегменти ринку. Зокрема, Carnival Corporation & plc, Royal Caribbean Group та Norwegian Cruise Line Holdings забезпечують понад 80% пасажирських перевезень у світі. Таке домінування дозволяє уніфікувати стандарти безпеки, системи навчання персоналу, маркетингові підходи й технологічні рішення. Це не лише підвищує довіру пасажирів, а й сприяє зниженню витрат через масштабування операцій.

Не менш важливою є вертикальна інтеграція, яка охоплює всі рівні круїзного бізнесу – від проектування та будівництва лайнерів до управління портовими терміналами, логістики постачання, організації екскурсій і післякруїзного сервісу. Завдяки цьому круїзна компанія контролює весь ланцюг створення вартості, забезпечуючи стабільність ціноутворення та високу якість продукту. Така модель

нагадує «замкнену екосистему», де всі процеси підпорядковані єдиній корпоративній стратегії розвитку.

Управлінська ефективність Північноамериканської моделі підсилюється завдяки використанню аналітики даних, CRM-систем, блокчейн-рішень для контролю транзакцій і високотехнологічних платформ управління маршрутами. Це створює гнучкість у плануванні, дозволяє адаптувати маркетингові кампанії до конкретних ринків і швидко реагувати на зміни попиту. Водночас на рівні сервісу домінує стандартизована система підготовки персоналу, що формує єдину культуру гостинності незалежно від компанії чи напрямку подорожі.

Третім визначальним елементом є маркетингова орієнтація на клієнта. Північноамериканська модель виходить із розуміння, що кожен турист – носій унікального досвіду, а завдання компанії – створити персоналізований відпочинок. Для цього застосовуються сучасні інструменти аналізу даних, CRM-системи, програми лояльності, тематичні маршрути [39, с.13].

Важливою складовою є географічна гнучкість маршрутів. Завдяки розвиненій інфраструктурі США пропонують різноманітні напрямки: короткі вихідні круїзи з Флориди, експедиційні маршрути на Аляску, трансатлантичні подорожі до Європи, сезонні маршрути до Гаваїв чи Панамського каналу. Це забезпечує постійний попит упродовж року.

Управлінська система моделі поєднує державне регулювання та корпоративну автономію. Федеральні структури відповідають за безпеку, екологічні стандарти та міжнародні домовленості, тоді як приватний сектор контролює логістику, маркетинг і якість послуг. Співпраця цих двох рівнів створює стабільну інституційну основу галузі.

Характеристика Північноамериканської моделі організації круїзного туризму подано в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Характеристика Північноамериканської моделі організації круїзного туризму

Основні компоненти	Характеристика	Результати реалізації
Економічна основа	Домінування великих корпорацій, централізація капіталу	Економія масштабу, стандартизація якості
Організаційна структура	Вертикальна інтеграція процесів: від будівництва суден до обслуговування туристів	Скорочення витрат, ефективність управління
Маркетингова стратегія	Сегментація ринку, персоналізація послуг, тематичні круїзи	Підвищення лояльності клієнтів, розширення аудиторії
Географічна політика	Гнучкість маршрутів, орієнтація на цілорічний туризм	Збалансованість попиту протягом року
Соціокультурна концепція	Круїз як доступна форма відпочинку для різних соціальних груп	Демократизація туризму, розширення соціальної бази
Інституційна взаємодія	Співпраця держави, корпорацій і міжнародних організацій	Високий рівень безпеки, довіри та інвестиційної привабливості

Джерело: узагальнено автором на основі [39]

Таким чином, історія та досвід розвитку круїзного туризму США є унікальним прикладом еволюції туристичної галузі – від елітарного способу подорожей, доступного лише для обмежених соціальних верств, до демократизованої, високотехнологічної та культурно орієнтованої форми відпочинку. Цей шлях відображає не лише зміни у структурі споживчого попиту, але й глибоку трансформацію економічних, соціальних та управлінських механізмів у туризмі.

Круїзний туризм США став індикатором переходу світового ринку подорожей до нової парадигми – парадигми досвіду (experience economy), у межах якої головною цінністю є не саме переміщення, а якість, комфорт, емоції й культурне наповнення подорожі. Американська практика довела, що поєднання технологічних інновацій, стратегічного менеджменту та маркетингової персоналізації здатне перетворити традиційний транспортний сегмент на потужну індустрію вражень. Саме в США сформувалася концепція «плавучого міста» – круїзного судна як автономного туристичного простору, що поєднує функції

транспорту, готелю, ресторану, театру, спортивного комплексу й культурного центру.

Північноамериканська модель, яка виникла на ґрунті американського досвіду, є синтезом прагматизму бізнесу, соціальної відкритості та інноваційного підходу до управління. Її ключова перевага полягає у здатності поєднувати ефективність корпоративного управління з орієнтацією на людський капітал. Завдяки гнучкій економічній структурі та диверсифікації продуктів ця модель здатна швидко реагувати на зміни глобального ринку, коливання попиту, політичні чи екологічні виклики [29, с. 24].

Ефективність північноамериканської моделі зумовлена також її адаптивністю до транснаціональних процесів. Американські круїзні корпорації першими впровадили принципи сталого розвитку, цифровізації сервісів, управління на основі великих даних (Big Data) та інтелектуальних технологій управління потоками пасажирів. Вони формують не лише економічний, а й культурно-комунікаційний простір, у якому поєднуються глобальні стандарти безпеки, екологічна відповідальність і мультикультурність обслуговування.

Крім того, ця модель демонструє баланс між економічною вигодою та соціальною відповідальністю. Вона передбачає рівний доступ різних соціальних груп до круїзного продукту, сприяє створенню робочих місць, розвитку приморських територій і залученню локальних громад до туристичних ланцюгів постачання. Такий підхід формує не лише прибуткову, а й соціально сталу систему, у якій економічні результати підкріплюються соціальними ефектами.

Північноамериканська модель організації круїзного туризму стала еталоном для світової практики, адже поєднала стратегічну раціональність управління, креативність маркетингових рішень і глибоку орієнтацію на цінності споживача. Її вплив відчутний у глобальному масштабі: більшість круїзних компаній світу наслідують американські стандарти обслуговування, бізнес-моделі, комунікаційні стратегії та системи корпоративної соціальної відповідальності [3, с. 24].

Отже, сучасний круїзний туризм у США є не просто окремим видом відпочинку, а модельним прикладом комплексного управління туристичною

системою, що поєднує економічну ефективність, технологічні інновації, культурну універсальність і орієнтацію на сталий розвиток. Саме ці якості забезпечують північноамериканській моделі статус провідного глобального зразка, здатного адаптуватися до нових викликів ХХІ століття – від кліматичних змін до цифрової трансформації туризму.

2.3. Технологічні аспекти організації та надання послуг на туристичних круїзних лініях

Організація круїзного туризму є складним багаторівневим процесом, який охоплює технологічну, логістичну, сервісну та управлінську компоненти. Круїзна діяльність поєднує елементи морського транспорту, готельного господарства, ресторанного бізнесу, розважальної індустрії, інформаційних технологій і систем управління персоналом. Ефективність функціонування круїзних компаній визначається не лише якістю туристичного продукту, а й технологічною організацією процесів, що забезпечують безперервність, безпеку, комфорт і високий рівень клієнтського досвіду [3, с. 35].

Технологія організації круїзного туризму базується на інтеграції кількох взаємопов'язаних етапів: проектування маршруту, планування ресурсів, підготовки судна, бронювання, обслуговування пасажирів під час подорожі та післякруїзної підтримки. Кожен із цих етапів має власну технологічну специфіку, яка поєднує транспортні, сервісні й управлінські процеси.

Першим етапом є маршрутно-логістичне планування, яке визначає географію подорожі, тривалість, сезонність і портові стоянки. Це рішення ухвалюється з урахуванням навігаційних умов, портових можливостей, попиту на дестинації та маркетингових стратегій компанії. Для цього використовуються спеціалізовані інформаційно-аналітичні системи, що інтегрують географічні, метеорологічні та економічні дані (наприклад, CruiseMapper, MarineTraffic, Navis).

Другим ключовим етапом є технологічна підготовка судна до рейсу, яка включає технічне обслуговування, завантаження ресурсів (паливо, вода, продовольство), формування екіпажу, організацію постачання та логістику. Сучасні

круїзні компанії впроваджують цифрові системи управління флотом (Fleet Management Systems), що забезпечують автоматичний моніторинг стану механізмів, споживання палива, маршруту руху та безпеки судна.

Третім компонентом є організація обслуговування пасажирів, яка охоплює бронювання, реєстрацію, розміщення, харчування, дозвілля та екскурсійне забезпечення. Процес побудований за принципом вертикальної інтеграції – усі послуги, починаючи від транспортної логістики до індивідуальних розваг, контролюються центральною системою управління судна. На сучасних лайнерах діють автоматизовані системи «OneID» або «OceanMedallion», що дозволяють пасажирам здійснювати безконтактну реєстрацію, відкривати каюту, замовляти послуги чи оплачувати покупки за допомогою електронного браслета або мобільного додатку.

Сучасний круїзний туризм США вирізняється високим рівнем технологічної інтеграції. Автоматизація, цифровізація та впровадження штучного інтелекту значно підвищують якість обслуговування та ефективність управління.

Одним із головних напрямів інновацій є цифрова трансформація сервісу. Круїзні компанії використовують комплексні CRM-системи для персоналізації послуг: зберігають інформацію про уподобання пасажирів, історію подорожей, кулінарні вподобання та графік дозвілля, що дозволяє формувати індивідуальні пропозиції, адаптовані під кожного клієнта [42].

У сфері безпеки активно застосовуються системи розпізнавання обличчя, теплові сканери та біометричні технології, які прискорюють посадку й висадку пасажирів, а також підвищують рівень контролю за доступом у зони судна. Цифрові навігаційні системи інтегровані з інтернетом речей (IoT) для моніторингу технічного стану кораблів, що мінімізує людський фактор і підвищує безпеку рейсів.

У готельно-ресторанній сфері круїзного бізнесу впроваджуються роботизовані технології: автоматизовані бари (Bionic Bar на лайнерах Royal Caribbean), інтелектуальні системи приготування страв, мобільні додатки для попереднього замовлення їжі, а також сервіси доставки у каюту за QR-запитом. У

деяких компаніях (MSC Cruises, Carnival) впроваджено віртуальних помічників – цифрових асистентів, які допомагають пасажиром орієнтуватися у програмі подорожі, бронювати розваги чи дізнаватися інформацію про маршрути.

Значна увага приділяється сталим технологіям – енергоефективним двигунам, системам очищення стічних вод, переробці відходів і скороченню викидів вуглецю. Найновіші судна працюють на зрідженому природному газі (LNG), оснащуються сонячними панелями, фільтрами повітря та автономними енергетичними системами. Такі рішення дозволяють зменшити екологічний слід круїзної індустрії, що є важливим чинником її сталого розвитку.

Технологія надання послуг на борту круїзного лайнера є зразком багаторівневої координації людських і технічних ресурсів. Обслуговування організовується за принципом «єдиного циклу гостинності», де кожен елемент сервісу – від прибуття до порту до завершення подорожі – підпорядкований загальній системі якості [44].

Готельна частина судна функціонує як самодостатній комплекс, у якому забезпечено всі види послуг: проживання, харчування, прибирання, медичну допомогу, розваги, спортивну та оздоровчу діяльність. У технології обслуговування широко застосовуються стандарти ISO та системи управління якістю (Quality Management Systems), що забезпечують єдність обслуговування незалежно від маршруту чи судна.

Особливу увагу приділено концепції «Smart Hospitality» – розумного управління сервісом. Вона передбачає використання сенсорів і програмних систем, які контролюють температуру, освітлення, енергоспоживання, створюють індивідуальний мікроклімат у каютах і дозволяють пасажиров налаштувати середовище за власними уподобаннями. Такий підхід не лише підвищує комфорт, а й формує новий рівень сприйняття подорожі як персоналізованого досвіду.

Організація круїзних перевезень передбачає складну багаторівневу логістику, що поєднує діяльність портових адміністрацій, постачальників ресурсів, екскурсійних агентств, транспортних операторів, сервісних компаній та державних контролюючих органів. Усі ці ланки формують єдину інтегровану систему

управління круїзним процесом, у межах якої відбувається постійна взаємодія між судновласником, портом, пасажиром і партнерською мережею. Ефективна координація цієї системи є ключовою умовою безперебійного функціонування галузі, оскільки навіть незначні збої у постачанні або розкладі можуть спричинити значні фінансові втрати.

Для забезпечення цілісності процесів сучасні компанії впроваджують Cruise Management Software (CMS) – комплексну інформаційну платформу, яка дозволяє керувати усіма аспектами круїзної діяльності в режимі реального часу. Такі системи охоплюють планування маршрутів, управління екіпажем, бронювання кают, контроль за запасами, ведення фінансової звітності, моніторинг пасажирів і комунікацію з портовими службами. Завдяки інтеграції з GPS- та AIS-навігацією CMS забезпечує точне відстеження руху судна, координацію графіків стоянок у портах і своєчасну взаємодію з агентами постачання.

На сучасному етапі Cruise Management Software є не лише інструментом технічного контролю, а аналітичним ядром управління, що поєднує функції прогнозування, планування та моніторингу. Система формує великі обсяги даних про пасажиропотоки, споживчі звички, завантаженість маршрутів і фінансову ефективність, які надалі використовуються для стратегічного аналізу. Це дозволяє компаніям швидко адаптувати розклади до сезонних коливань, оптимізувати маршрути та раціонально розподіляти ресурси [3, с. 24].

Значну роль у підвищенні прозорості й надійності логістичних операцій відіграє інтеграція блокчейн-технологій. Використання децентралізованих реєстрів забезпечує фіксацію кожної операції в ланцюгу постачання – від закупівлі палива чи продуктів до оформлення митних документів і контрактів із партнерами. Це усуває ризик дублювання даних або шахрайства, спрощує аудит і гарантує достовірність транзакцій. У практиці американських круїзних компаній блокчейн застосовується також для управління персональними даними пасажирів: завдяки криптографічному захисту інформація про бронювання, платежі та документи зберігається у безпечному форматі, доступному лише авторизованим сторонам.

Важливим напрямом технологічного вдосконалення логістики є впровадження аналітики великих даних (Big Data Analytics). Вона забезпечує можливість комплексного аналізу багатомасштабних потоків інформації, що надходять від суднових систем, сенсорів, бронювання, соціальних мереж і відгуків клієнтів. Застосування алгоритмів штучного інтелекту дозволяє прогнозувати поведінку споживачів, визначати найпопулярніші маршрути, аналізувати рівень задоволеності клієнтів і розробляти ефективні маркетингові стратегії.

Аналітика даних також використовується для оптимізації логістичних процесів – розрахунку найекономічніших маршрутів з урахуванням погодних умов, портових тарифів, вартості палива й екологічних обмежень. Наприклад, сучасні системи дозволяють у реальному часі визначати оптимальну швидкість руху судна для зниження витрат на паливо та скорочення викидів CO₂. Такий підхід не лише підвищує ефективність управління, а й сприяє реалізації принципів сталого розвитку морського транспорту [38].

Крім того, Cruise Management Software у поєднанні з аналітикою Big Data формує основу інтелектуальної логістики круїзного туризму, де рішення приймаються на основі прогнозного аналізу, а не реактивних дій. Це дає змогу компаніям завчасно виявляти ризики (технічні несправності, перевантаження портів, погодні аномалії), розробляти альтернативні сценарії руху та підвищувати точність управлінських рішень.

Отже, поєднання Cruise Management Software, блокчейн-технологій і Big Data створює нову цифрову екосистему круїзного туризму, у межах якої логістика, сервіс і управління перетворюються на взаємопов'язану інформаційну мережу. Такий підхід забезпечує прозорість процесів, підвищує безпеку пасажирів, мінімізує витрати та формує якісно новий рівень ефективності функціонування круїзних компаній. США, як глобальний лідер у впровадженні цих технологій, задають напрям подальшої еволюції світової круїзної логістики, поєднуючи інноваційність з високими стандартами управління і сервісу (табл. 2.4).

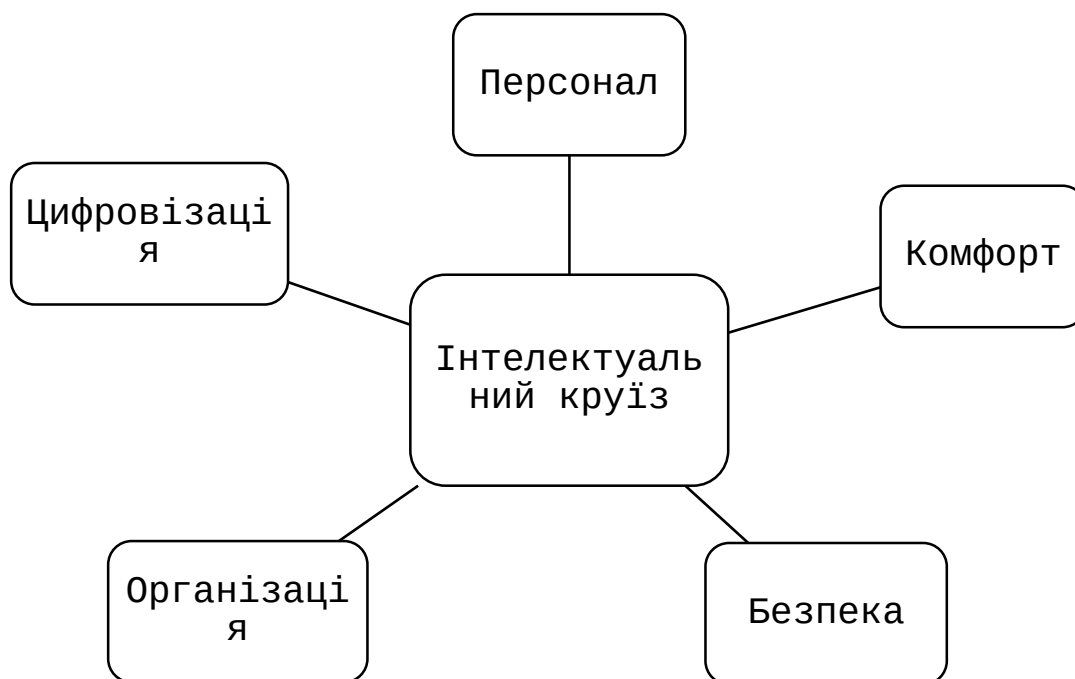
Таблиця 2.4

Основні технологічні напрями розвитку круїзного туризму США

Напрямок технологізації	Приклади застосування	Очікувані результати
Цифровізація сервісу	CRM-системи, мобільні додатки, безконтактні сервіси	Персоналізація обслуговування, підвищення зручності
Інновації в безпеці	Біометричні системи, розпізнавання обличчя, IoT-контроль	Підвищення безпеки пасажирів і екіпажу
Роботизація	Автоматизовані бари, цифрові асистенти, смарт-обслуговування	Оптимізація праці, інноваційний клієнтський досвід
Екологічні технології	LNG-паливо, системи очищення, утилізація відходів	Зменшення екологічного впливу, сталий розвиток
Інформаційно-аналітичні системи	Big Data, блокчейн, Cruise Management Software	Прозорість, ефективність управління, прогнозування попиту
Smart Hospitality	Сенсорні системи управління комфортом, інтегроване освітлення	Підвищення якості життя на борту, індивідуалізація досвіду

Джерело: узагальнено автором на основі [38]

Технологічні аспекти організації круїзного туризму є фундаментом сучасної моделі його розвитку, визначаючи стратегічні орієнтири галузі в умовах цифрової трансформації глобальної економіки (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Цифрова екосистема круїзного туризму

Джерело: розробка автора

У ХХІ столітті саме технологія стала не просто інструментом підвищення ефективності, а центральним чинником конкурентоспроможності на ринку туристичних послуг. США, як провідний інноваційний центр світу, відіграють ключову роль у формуванні техніко-організаційних стандартів круїзної індустрії. Американські компанії першими впровадили комплексну цифровізацію управління судновим флотом, автоматизацію сервісних процесів, інтелектуальні системи безпеки та стали енергетику на морському транспорті [20, с. 24].

Розвиток технологій у круїзному туризмі США охоплює всі рівні організації – від управління флотом і логістикою до персоналізації пасажирського досвіду. Цифрові екосистеми, створені провідними корпораціями (Royal Caribbean Group, Carnival Corporation, Norwegian Cruise Line Holdings), інтегрують штучний інтелект, аналітику великих даних, Інтернет речей (IoT) і мобільні сервіси в єдину управлінську платформу. Такі технології забезпечують безперервний контроль над усіма етапами подорожі – від бронювання і реєстрації до навігації, розваг та післякруїзного супроводу.

Особливе місце у сучасній парадигмі розвитку круїзного туризму посідає процес екологізації галузі, який став ключовим вектором інноваційної політики провідних американських компаній. США виступають світовим лідером у впровадженні екологічно безпечних технологій у морському туризмі, поєднуючи економічну ефективність із відповідальністю перед навколишнім середовищем. Одним із найвагоміших досягнень останніх років стало активне застосування зрідженого природного газу (LNG) як альтернативного виду палива, що дозволяє зменшити викиди сірки, азоту та вуглекислого газу у десятки разів. Окрім цього, на сучасних лайнерах впроваджуються системи очищення стічних вод, технології рекуперації тепла, біофільтрації та переробки відходів, що значно скорочує екологічний слід круїзних операцій.

Багато нових суден обладнані сонячними панелями, автономними енергетичними комплексами та системами оптимізації витрат енергії на основі штучного інтелекту. Такі рішення дозволяють забезпечувати не лише зниження споживання палива, а й ефективніше керування усіма бортовими системами. У результаті технологічний прогрес у галузі поєднується із стратегічними зобов'язаннями США щодо досягнення Цілей сталого розвитку ООН. Екологічна політика круїзного сектору ґрунтується на міжнародних стандартах MARPOL, принципах «Green Cruise Technology» та програмах «Clean Ports Initiative», спрямованих на мінімізацію впливу морських перевезень на клімат і довкілля.

Унаслідок інтеграції високих технологій на всіх етапах обслуговування формується новий тип туристичного продукту — інтелектуальний круїз (Smart Cruise). Це концепція, яка переосмислює саму сутність подорожі: круїз більше не є лише послугою перевезення чи відпочинку, а стає цифрово керованим досвідом, що адаптується до потреб, настрою та поведінкових характеристик пасажира. Завдяки використанню аналітики великих даних (Big Data), штучного інтелекту (AI), інтернету речей (IoT) та хмарних технологій, кожен пасажир отримує персоналізований маршрут, рекомендації щодо активностей, індивідуальний контроль комфорту каюти й доступ до інтегрованої системи сервісів.

Інтелектуальний круїз поєднує чотири ключові складові: комфорт, безпеку, екологічну відповідальність і персоналізацію. Високотехнологічні рішення, зокрема носимі пристрої (smart wristbands), біометричні ідентифікатори, мобільні застосунки управління відпочинком і цифрові платформи взаємодії з екіпажем, формують ефект «повного занурення» у подорож. Така модель дає змогу не лише підвищити задоволеність клієнтів, а й ефективніше управляти ресурсами судна, зменшити споживання енергії, оптимізувати логістику обслуговування та підвищити рівень безпеки.

Сучасний пасажир отримує можливість керувати власним туристичним середовищем у режимі реального часу – обирати формат харчування, планувати дозвілля, регулювати мікроклімат у каюті, бронювати екскурсії або спілкуватися з екіпажем за допомогою віртуальних помічників. Усе це забезпечує не лише зручність, а й емоційну залученість, створюючи унікальний клієнтський досвід, який підвищує лояльність до бренду та довіру до компанії [5, с. 24].

Отже, технологічна еволюція круїзного туризму у США перетворює цю галузь на високотехнологічну систему сервісу майбутнього, де взаємодія людини, машини та середовища набуває гармонійного характеру. Вона формує нові стандарти комфорту й безпеки, сприяє сталому використанню ресурсів і стимулює розвиток «зеленої» морської економіки. Таким чином, США не лише задають темп технологічного розвитку у світовій круїзній індустрії, а й формують її ціннісну модель – орієнтовану на інноваційність, гуманістичність та глобальну відповідальність перед природою і суспільством.

РОЗДІЛ III

США НА СВІТОВОМУ РИНКУ ПОСЛУГ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ

3.1 Круїзні компанії США на ринку туристичних послуг

Круїзні компанії США посідають провідне місце у світовій туристичній індустрії, визначаючи темпи зростання, стандарти якості й напрями розвитку ринку. Саме у США сформувався корпоративний каркас глобальної круїзної системи, де функціонують найбільші світові оператори – Carnival Corporation & plc, Royal Caribbean Group, Norwegian Cruise Line Holdings, які контролюють понад 80% світового пасажиропотоку. Їхня діяльність відзначається високим рівнем вертикальної інтеграції, що охоплює не лише управління флотом, а й логістику, маркетинг, технологічні інновації та стандартизацію сервісу.

Американські круїзні компанії поєднують ознаки транспортної корпорації, готельної мережі та туристичного оператора, створюючи комплексний продукт «під ключ». Їхня бізнес-модель побудована на принципі масштабності – один лайнер може вміщувати понад 6–7 тисяч пасажирів, а флот великої компанії складається з кількох десятків суден, що працюють одночасно на різних континентах. Такий масштаб дозволяє знижувати собівартість послуг і підтримувати демократичну цінову політику при збереженні високих стандартів якості [3, с. 35].

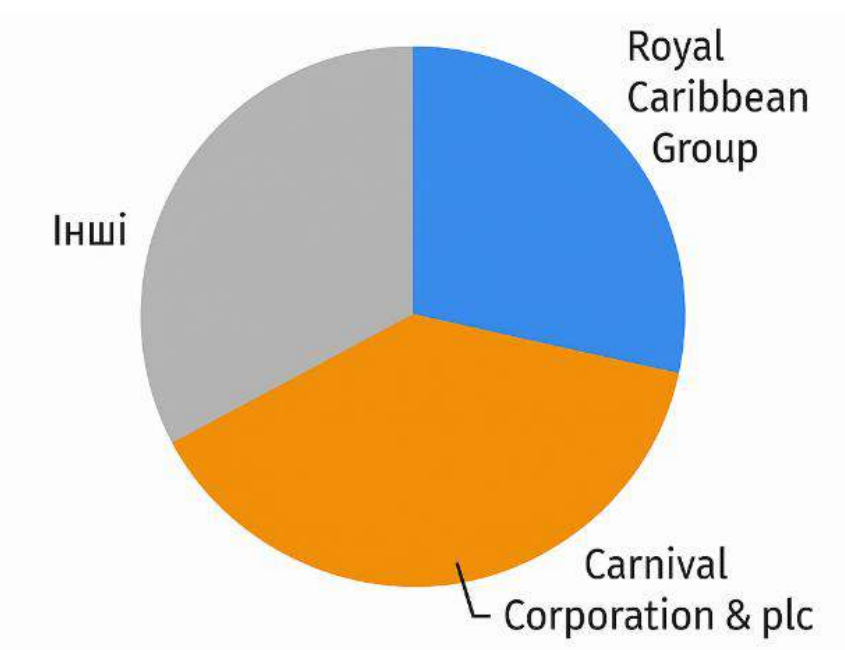
Провідну роль на ринку відіграє Carnival Corporation & plc – транснаціональний холдинг, що володіє 9 брендами, серед яких Carnival Cruise Line, Princess Cruises, Holland America Line, Costa Cruises та AIDA Cruises. Її головний офіс розташований у Маямі, що підкреслює стратегічну роль США як логістичного центру світового круїзного бізнесу. Компанія щороку обслуговує понад 12 млн пасажирів і генерує понад 17 млрд доларів США доходу.

На другому місці за обсягами діяльності перебуває Royal Caribbean Group, до складу якої входять бренди Royal Caribbean International, Celebrity Cruises і Silversea Cruises. Особливістю компанії є технологічна інноваційність: вона першою впровадила автоматизовані системи управління на борту, штучний інтелект для прогнозування попиту й «розумні каюти» з персоналізованим обслуговуванням.

Флот компанії нараховує понад 60 суден, серед яких Icon of the Seas – найбільший круїзний лайнер у світі, спущений на воду у 2024 році.

Norwegian Cruise Line Holdings посідає третє місце серед американських операторів. Її концепція базується на принципі Freestyle Cruising, що передбачає максимальну свободу вибору для пасажирів – від харчування до дозвілля. Такий підхід підкреслює індивідуалізацію туристичного досвіду, що є однією з визначальних рис американської круїзної культури [9, с. 35].

На рис. 3.1 представлено структуру світового круїзного ринку, де беззаперечне лідерство належить трьом американським корпораціям – Carnival Corporation & plc, Royal Caribbean Group і Norwegian Cruise Line Holdings. Разом вони контролюють понад 80% глобального пасажиропотоку, визначаючи стандарти обслуговування, технологічні інновації та стратегічні напрями розвитку галузі.

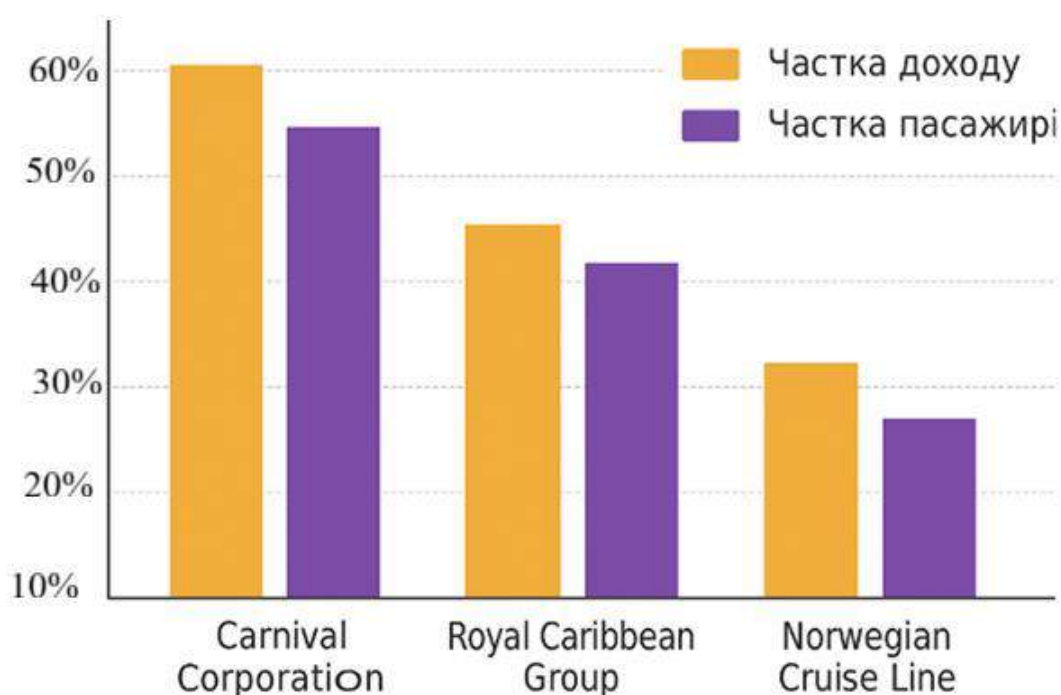
Рис. 3.1. Частка американських круїзних корпорацій на світовому ринку (2024 рік)

Джерело: розробка автора

Такий розподіл ринку свідчить про стратегічну централізацію круїзної індустрії в межах США. Провідні корпорації не лише здійснюють перевезення, а й володіють портами, суднобудівними підрядниками, туристичними агентствами та логістичними мережами, що формує вертикально інтегровану модель управління.

Завдяки цьому американські компанії задають глобальні стандарти якості та екологічності круїзних перевезень.

Діаграма (рис. 3.2) відображає масштаби діяльності основних круїзних операторів США за кількістю перевезених пасажирів у 2024 році. Лідером залишається Carnival Corporation, що обслуговує понад 12 млн осіб на рік. Royal Caribbean Group утримує другу позицію, фокусуючись на преміальних і сімейних маршрутах, тоді як Norwegian Cruise Line Holdings спеціалізується на індивідуалізованих подорожах середнього цінового сегмента.

Рис. 3.2. Частка доходу та пасажирів США за 2024 рік

Джерело: розробка автора

Порівняльні дані свідчать, що американські круїзні компанії формують різномірну структуру ринку – від масових бюджетних круїзів до елітних преміум-пропозицій. Така диверсифікація забезпечує стабільність галузі, дозволяючи одночасно охоплювати різні категорії споживачів і підтримувати лідерство США на глобальному ринку туристичних послуг.

Американські круїзні корпорації також активно впроваджують екологічні та соціальні ініціативи, дотримуючись цілей сталого розвитку ООН. Серед них – перехід на скраплений природний газ (LNG), використання берегового електроживлення (shore power), систем очищення викидів, водоочистки й утилізації відходів. Ці практики формують «зелену стратегію» американського круїзного бізнесу, яка стає орієнтиром для всіх світових операторів [10].

У табл. 3.1 подано характеристику провідних круїзних компаній США, які формують основу світового ринку морського туризму. Їхня діяльність демонструє різноманітність стратегічних підходів – від масових бюджетних круїзів до ексклюзивних преміальних подорожей.

Таблиця 3.1

Провідні круїзні компанії США на світовому ринку туристичних послуг

Компанія	Рік заснування	Головний офіс	Кількість брендів	Пасажири, млн осіб/рік	Частка ринку, %	Особливості діяльності
Carnival Corporation & plc	1972	Маямі, США	9	12,1	45	Найбільший флот у світі, багатобрендова структура, орієнтація на масовий сегмент
Royal Caribbean Group	1968	Маямі, США	3	9,8	35	Технологічне лідерство, інноваційні лайнерні класи, орієнтація на преміум-сегмент
Norwegian Cruise Line Holdings	1966	Маямі, США	3	5,4	15	Концепція «вільного круїзування», високий рівень персоналізації сервісу
Disney Cruise Line	1996	Орландо, США	1	1,2	3	Сімейно-орієнтований формат, інтеграція з розважальною індустрією Disney
Virgin Voyages	2014	Форт-Лодердейл, США	1	0,5	2	Молодіжний сегмент, концепція «adults only», екологічний флот

Джерело: розробка автора на основі [10]

Домінування американських компаній пояснюється поєднанням кількох факторів: географічним положенням США, сприятливою інвестиційною політикою, наявністю потужної портової інфраструктури та інноваційним підходом до управління. Ці корпорації не лише формують тренди розвитку круїзного туризму, а й виступають глобальними амбасадорами американської культури сервісу, що ґрунтується на якості, ефективності та довірі.

Важливим чинником успіху американського круїзного туризму є соціокультурна складова. Формат подорожей, орієнтований на демократичність і масовість, поєднує традиції американської гостинності з високими стандартами сервісу. Круїз у США сприймається не як елітарна подія, а як доступна форма відпочинку, що забезпечує фізичне відновлення, культурне збагачення та соціальну інтеграцію. Це сприяє формуванню сталого попиту, який залишається стабільним навіть за умов економічних коливань або глобальних криз [5, с. 24].

На сучасному етапі розвитку галузі США виступають не лише як центр управління, а й як драйвер інновацій у глобальній круїзній економіці. Американські компанії активно інвестують у розробку нових класів суден, розвиток портової інфраструктури та створення «інтелектуальних круїзів», що поєднують комфорт, безпеку та технологічну інтеграцію. Ця стратегія визначає майбутнє світового ринку, орієнтуючись на баланс між комерційною ефективністю та екологічною відповідальністю.

Отже, досвід США у сфері круїзного туризму є комплексним і багатовимірним. Його значення полягає у створенні універсальної моделі, що поєднує корпоративне управління, інноваційні технології, культурну відкритість і сталість розвитку. Перспективи галузі залишаються сприятливими: очікується подальше зростання попиту, розширення географії маршрутів, розвиток «зелених» суден і цифрових сервісів. Усе це дозволяє зробити висновок, що США не лише утримують статус глобального лідера круїзного ринку, але й формують нову парадигму світового морського туризму XXI століття.

3.2. Туристичні круїзні лінії: просторова і туристична привабливість

Система туристичних круїзних ліній США є однією з найрозгалуженіших і найдинамічніших у світі. Її розвиток зумовлений як природно-географічними, так і соціально-економічними чинниками, серед яких визначальними є протяжна берегова лінія, висока щільність портової інфраструктури, політична стабільність і розвинена транспортна логістика. Завдяки цьому Сполучені Штати перетворилися на головний вузол глобальної круїзної мережі, звідки формуються маршрути до Карибського басейну, Середземного моря, Аляски, Гаваїв, Канади, Мексиканської затоки, а також трансатлантичні й навколосвітні подорожі.

Просторова організація круїзного туризму США має виражений поліцентричний характер, у межах якого функціонує кілька макрорегіональних кластерів – Східноатлантичний, Західнотихоокеанський, Карибський та Аляскінський. Найпотужніший серед них – Карибський кластер, який забезпечує близько 40% світового пасажиропотоку. Саме тут зосереджено найбільші круїзні хаби – порти Маямі, Порт-Канаверал, Порт-Еверглейдс і Галвестон. Їхня привабливість зумовлена сприятливими кліматичними умовами, короткими відстанями між островами, високою інтенсивністю культурних і розважальних пропозицій, а також різноманітністю маршрутів – від триденних експрес-круїзів до двотижневих подорожей через Центральну Америку [9].

Другим за значенням напрямом виступає Аляскінський круїзний регіон, який спеціалізується на природно-експедиційному туризмі. Його особливістю є унікальне поєднання екологічної автентичності, пейзажної величності та індивідуального формату подорожей. Круїзи до Аляски мають яскраво виражену сезонність – із травня до вересня, коли морські маршрути проходять уздовж льодовиків, національних парків і прибережних поселень, що зберегли елементи традиційної культури північних народів. Цей напрям формує імідж США як країни, що здатна гармонійно поєднувати масовий туризм і природоохоронні підходи.

Тихоокеанський регіон, у свою чергу, об'єднує маршрути з портів Лос-Анджелеса, Сан-Дієго та Сан-Франциско до Гаваїв, Японії, Австралії та Нової Зеландії. Його конкурентна перевага полягає у тривалих маршрутах,

мультикультурному контенті та зростанні попиту на транстихоокеанські круїзи серед азійських туристів. Цей напрям сприяє розширенню міжнародного впливу американської круїзної індустрії, зміцнюючи її позиції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Не менш важливим є Східноатлантичний кластер, який забезпечує трансатлантичне сполучення між США та Європою. Його основні порти – Нью-Йорк, Бостон і Балтимор – відіграють роль історичних точок відправлення класичних круїзів до Британії, Франції, Іспанії та скандинавських країн. Такі маршрути зберігають символічний зв'язок із традиціями океанських подорожей початку ХХ століття, поєднуючи ностальгію та сучасний комфорт [4, с. 35].

У табл. 3.2 представлено основні просторові зони функціонування круїзного туризму США. Їхня специфіка полягає в тому, що кожен регіон має власну туристичну нішу – від розважального масового туризму Карибів до екологічних експедицій на Аляску чи трансатлантичних маршрутів європейського напрямку.

Таблиця 3.2

Основні круїзні регіони США та їх туристична привабливість

Круїзний регіон	Ключові порти відправлення	Основні напрямки	Туристичні особливості
Карибський	Маямі, Порт-Канаверал, Порт-Еверглейдс, Галвестон	Багами, Куба, Ямайка, Мексика	Найпопулярніший у світі напрям; розвинена інфраструктура, короткі маршрути, масовий туризм
Аляскінський	Сіетл, Ванкувер, Сан-Франциско	Джуно, Скагвей, Глейшер-Бей	Природно-експедиційний туризм, екологічна привабливість, сезонність маршрутів
Тихоокеанський	Лос-Анджелес, Сан-Дієго, Сан-Франциско	Гаваї, Японія, Австралія	Довготривалі маршрути, культурне різноманіття, високий рівень сервісу
Східноатлантичний	Нью-Йорк, Бостон, Балтимор	Європа, Середземне море	Історичні маршрути, трансатлантичні круїзи, преміальний формат
Гавайський	Гонолулу	Навколо Гаваїв, Мікронезія	Елітарний відпочинок, природні ландшафти, національна культура

Джерело: розробка автора на основі [4]

Такий територіальний поділ забезпечує стабільність галузі, оскільки дозволяє збалансувати сезонність, диверсифікувати пропозицію та приваблювати різні категорії туристів. Зокрема, Карибський басейн забезпечує постійний пасажиропотік узимку, а маршрути до Аляски – влітку, що гарантує безперервність функціонування американської круїзної індустрії протягом року.

Карта демонструє масштабну географію круїзних маршрутів, що виходять із провідних портів США – Маямі, Нью-Йорка, Лос-Анджелеса, Сієтла та Гонолулу. Вона відображає інтегровану просторову структуру, у межах якої американські круїзні лінії охоплюють майже всі основні акваторії світу – Атлантичний, Тихий, Північний Льодовитий і частково Індійський океани. Просторовий розподіл маршрутів підкреслює глобальний характер діяльності американських компаній, які формують туристичні зв'язки між Північною Америкою, Європою, Азією, Австралією та численними острівними регіонами Тихого океану й Карибського басейну [9, с. 24].

У межах Атлантичного океану ключовими напрямками виступають круїзи зі східного узбережжя США (Нью-Йорк, Бостон, Балтимор) до Середземного моря, Британських островів, Скандинавії та північної Європи. Водночас з південно-східних портів, передусім Маямі та Порт-Канаверала, формуються найпопулярніші маршрути до Карибського басейну, які щороку обслуговують десятки мільйонів туристів. Це «серце» світового круїзного ринку, де поєднуються розвинена інфраструктура, сприятливий клімат, культурна різноманітність і короткі відстані між портами.

Західне узбережжя США – з портами Лос-Анджелеса, Сан-Дієго й Сан-Франциско – орієнтоване на Тихоокеанський простір. Звідси прокладено маршрути до Гаваїв, Фіджі, Японії, Китаю, Південної Кореї, а також до Австралії та Нової Зеландії. Саме ці лінії забезпечують транстихоокеанське сполучення й сприяють зростанню туристичних потоків між Північною Америкою та Азійсько-Тихоокеанським регіоном. Крім того, з портів Сієтла та Ванкувера організовуються

сезонні круїзи до Аляски – одного з найпривабливіших напрямів екотуризму, який поєднує природну автентичність, екологічну сталість і високий рівень комфорту.

Порти Гонолулу (Гаваї) виконують функцію транзитних центрів, з яких формуються маршрути до Мікронезії, Полінезії та навіть до південних океанічних територій. Ці напрями орієнтовані на преміальний сегмент ринку, пропонуючи подорожі з високим рівнем індивідуалізації та унікальним культурним наповненням [4, с. 23].

Таким чином, карта (рис. 3.3) не лише окреслює географію круїзних шляхів, але й ілюструє глобальну інтеграцію американської круїзної системи у світову транспортно-туристичну інфраструктуру. Вона підкреслює домінування США як логістичного, культурного й технологічного центру, що координує міжнародні потоки туристів, забезпечує стандарти безпеки, якості обслуговування та інноваційного управління в морському туризмі.

Просторова привабливість круїзних маршрутів США базується на унікальному поєднанні трьох ключових складових – географічної різноманітності, культурного контенту та високих стандартів сервісу. Географічна різноманітність дозволяє туристам обирати маршрути будь-якої тривалості – від коротких триденних подорожей до трансатлантичних і навколосвітніх круїзів. Культурний контент маршрутів створює можливість ознайомлення з історичною та природною спадщиною різних регіонів, формуючи особливу привабливість американських круїзів як інструменту пізнання світу [27].

Високий рівень сервісу, притаманний американським круїзним компаніям, забезпечує стандарти комфорту, безпеки й організації, які стали еталоном у світовій практиці. На борту суден пасажери отримують доступ до інтегрованого комплексу послуг – проживання, харчування, розваг, культурних програм і цифрового супроводу. Це перетворює подорож на багатовимірний досвід, що поєднує відпочинок, пізнання, спілкування та емоційну релаксацію.

Рис. 3.3. Географія основних круїзних маршрутів США

Джерело: [27]

Таким чином, круїзні маршрути США виконують не лише економічну функцію, а й культурно-комунікативну місію – сприяють міжконтинентальному обміну, поширенню американських стандартів гостинності та популяризації моделі сталого туризму. У результаті США зберігають роль не просто учасника, а світового координатора круїзного ринку, який формує просторові, організаційні та ідеологічні орієнтири розвитку морського туризму ХХІ століття.

Отже, туристичні круїзні лінії США формують розгалужену просторову систему, яка охоплює всі основні океанічні напрями світу – від Карибського басейну до Аляски, Європи, Азії та Австралії. Висока концентрація сучасних портів, різноманітність маршрутів і поєднання природних та культурних ресурсів

забезпечують стабільну привабливість американських круїзів для туристів з усього світу [29].

Просторова організація круїзних маршрутів сприяє диверсифікації пропозицій і зменшенню сезонних коливань у попиті. Завдяки цьому США не лише утримують лідерство на світовому ринку морських подорожей, але й виступають ключовим центром глобальної круїзної логістики. Поєднання географічної різноманітності, культурного змісту й високої якості обслуговування створює стійку конкурентну перевагу американської круїзної індустрії у світовому туристичному просторі.

3.3. Економічна оцінка ефективності круїзного туризму

Круїзний туризм у США є однією з найприбутковіших складових національної туристичної індустрії та водночас важливою складовою світової економіки послуг. Його ефективність визначається не лише обсягами пасажиропотоку, але й рівнем мультиплікативного впливу на суміжні галузі – транспорт, портову інфраструктуру, готельно-ресторанний бізнес, торгівлю, культуру та сферу зайнятості. За даними Cruise Lines International Association (CLIA, 2024), частка США у світовому круїзному ринку становить понад 45%, а загальний економічний ефект від діяльності круїзної галузі перевищує 60 млрд доларів США щорічно.

Одним із ключових показників ефективності є рівень доходів від пасажирських перевезень та додаткових послуг. Лише у 2024 році американські порти прийняли понад 33,9 млн пасажирів, що на 10% більше, ніж у довоєнний період 2019 року. Зростання обсягів обслуговування зумовлене диверсифікацією напрямів, розвитком коротких маршрутів і впровадженням системи динамічного ціноутворення, яка дає змогу залучати ширші верстви населення [17].

Важливим індикатором є також рівень зайнятості, який у круїзній індустрії США перевищує 400 тис. робочих місць, зокрема у сфері портового обслуговування, туроператорської діяльності, судноплавства, харчування, безпеки та постачання. Кожен середній круїз, за даними CLIA, створює близько 3 000

робочих місць у припортовому регіоні. Таким чином, круїзна діяльність виступає важливим каталізатором розвитку місцевих економік, особливо у штатах Флорида, Техас, Каліфорнія та Аляска.

Не менш вагомим показником економічної ефективності є рівень податкових надходжень і капітальних інвестицій. Щороку круїзні компанії інвестують понад 8 млрд доларів США у модернізацію портів, будівництво терміналів нового покоління, впровадження екологічних технологій та розвиток логістичних центрів. Зокрема, новий термінал Carnival Cruise Line у Порт-Маямі став символом інтеграції технологічних інновацій, стійких матеріалів і цифрового управління пасажиропотоком.

Крім прямого економічного ефекту, круїзний туризм має потужний непрямий мультиплікативний вплив. Туристи витрачають кошти в портах призначення – у готелях, ресторанах, торговельних центрах і на екскурсіях, що створює додаткові доходи для місцевого бізнесу. За оцінками U.S. Bureau of Economic Analysis (2023), кожен долар, витрачений у круїзному секторі, генерує 1,8–2,2 долара додаткової економічної активності [19].

З метою більш чіткого розуміння структури впливу наведено узагальнюючу таблицю економічних показників круїзного туризму США.

Наведені дані свідчать (табл. 3.3) про високу економічну результативність круїзного туризму США. Галузь не лише забезпечує значні прямі доходи, але й виступає драйвером розвитку місцевих економік, створення робочих місць і підвищення конкурентоспроможності національного туристичного ринку.

Таблиця 3.3

**Основні економічні показники ефективності круїзного туризму США
(2024 р.)**

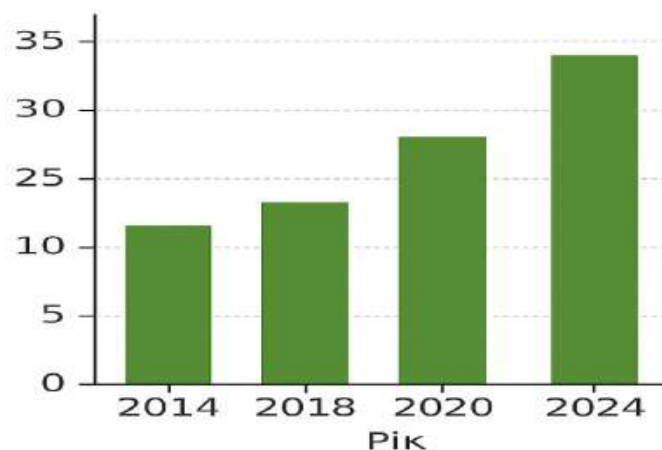
Показник	Одиниця виміру	Значення	Динаміка (до 2019 р.)	Коментар
Пасажиропотік через порти США	млн осіб	33,9	+10%	Відновлення та перевищення довоєнного рівня

Сукупний дохід індустрії	млрд дол. США	34,1	+12%	Зростання за рахунок розширення маршрутів і нових послуг
Податкові надходження	млрд дол. США	6,8	+15%	Розширення бази оподаткування у портових регіонах
Зайнятість у секторі	тис. осіб	420	+8%	Створення нових робочих місць у портах і суміжних галузях
Інвестиції у портову інфраструктуру	млрд дол. США	8,0	+20%	Розвиток нових терміналів, екотехнологій та логістики
Мультиплікативний ефект	коефіцієнт	2,0	–	Кожен долар у галузі створює до двох у суміжних сферах

Джерело: побудовано автором на основі [19]

Особливістю американської моделі є її здатність підтримувати баланс між комерційною прибутковістю та соціальною ефективністю. Високі стандарти управління, інвестиції у стійкі технології та стратегічна диверсифікація маршрутів дозволяють США утримувати статус світового лідера за рівнем економічної віддачі від круїзного туризму [31].

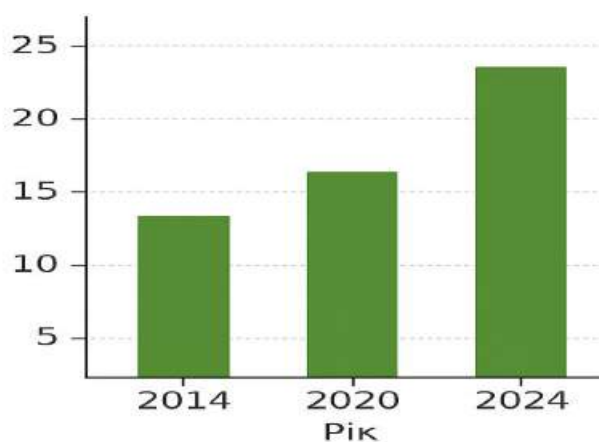
На рис. 3.4 зображено динаміку основних економічних показників круїзного туризму США за період 2014–2024 рр. Графік наочно демонструє поступове зростання пасажиропотоку, доходів галузі та податкових надходжень у довгостроковій перспективі. До 2018 року спостерігалось стабільне зростання ринку, однак 2020 рік ознаменувався різким спадом, спричиненим пандемією COVID-19, що призвело до тимчасового скорочення обсягів перевезень і прибутків. Уже з 2022 року відбулося швидке відновлення показників, а у 2024 році вони перевищили довоєнний рівень, що вказує на високу адаптивність галузі, здатність круїзних компаній до гнучкого реагування на глобальні виклики та ефективну реалізацію антикризових стратегій.

Рис. 3.4. Круїзний туризм – річний дохід, млрд. дол. США

Джерело: побудовано автором

Графічна динаміка підтверджує, що круїзна індустрія США є одним із найстійкіших секторів національної економіки послуг. Системне зростання доходів і податкових надходжень засвідчує не лише комерційну привабливість галузі, а й її значення для розвитку прибережних територій, створення робочих місць та підтримки малого бізнесу. Збільшення пасажиропотоку корелює з розширенням портової інфраструктури, модернізацією флоту та впровадженням цифрових технологій. Таким чином, динаміка економічних показників круїзного туризму США демонструє стратегічну ефективність галузі та її ключову роль у формуванні конкурентоспроможності туристичної економіки країни (рис. 3.5).

Рис. 3.4. Витрати туристів у портах, млрд. дол. США

Джерело: розробка автора

Зростання показників після 2020 року свідчить про ефективність антикризового управління, впровадження цифрових технологій і модернізацію флоту. Завдяки комплексним інвестиціям США утримують статус лідера за рівнем економічної віддачі від круїзного туризму.

Таким чином, економічна ефективність круїзного туризму США базується на гармонійному поєднанні фінансової прибутковості, технологічної інноваційності та значного соціально-економічного впливу. Галузь не лише генерує стабільні доходи для державного бюджету, але й виступає системоутворюючим чинником розвитку прибережних територій, транспортної інфраструктури, малого бізнесу та сфери послуг. Після пандемічної кризи круїзна індустрія продемонструвала приклад швидкого відновлення завдяки комплексним інвестиціям у модернізацію флоту, автоматизацію портових процесів, упровадження «зелених» технологій та цифрових рішень управління пасажирським потоком [44].

Високі темпи відновлення пасажиропотоку й доходів після 2020 року свідчать про здатність американського ринку не лише адаптуватися, а й задавати нові стандарти ефективності в глобальному туризмі. США залишаються домінантним центром формування світових туристичних трендів, контролюючи понад 40% світового круїзного ринку. Це пояснюється не лише масштабом корпоративних структур (Carnival Corp., Royal Caribbean Group, Norwegian Cruise Line Holdings), але й високим рівнем інтеграції державної, муніципальної та приватної політики у сфері туризму.

Круїзна індустрія США забезпечує створення сотень тисяч робочих місць у сфері обслуговування, логістики, харчування, безпеки, туроператорської діяльності та постачання, сприяючи підвищенню рівня життя населення прибережних регіонів. Вона стимулює внутрішнє споживання, розширює базу оподаткування та зміцнює конкурентоспроможність регіональних економік. Завдяки мультиплікативному ефекту кожен долар, вкладений у круїзний сектор, генерує понад два долари супутньої економічної активності – у сфері транспорту, готельного бізнесу, роздрібної торгівлі та культурних послуг [38].

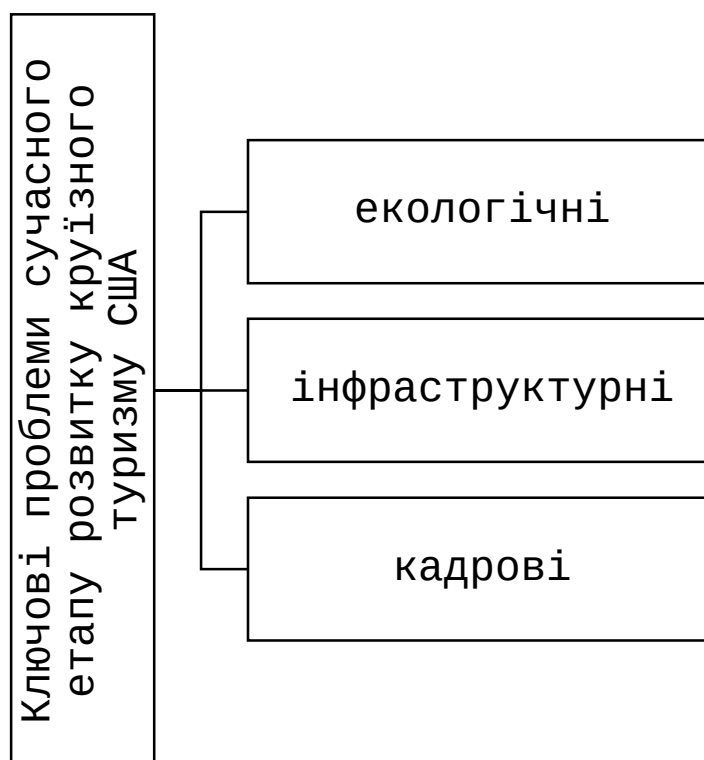
Крім економічного аспекту, круїзний туризм США виконує важливу соціальну місію – підтримує розвиток людського капіталу через створення високооплачуваних робочих місць і розвиток міжкультурної комунікації. Його діяльність інтегрована у політику сталого розвитку, що передбачає впровадження екологічних стандартів, мінімізацію викидів, управління відходами та оптимізацію енергоспоживання. Таким чином, круїзна індустрія США стає прикладом успішного поєднання економічного зростання, соціальної відповідальності та екологічної модернізації, що підтверджує її стратегічну роль у структурі сучасної національної економіки та світового туристичного простору.

РОЗДІЛ IV

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ КРУЇЗНОГО ТУРИЗМУ США

Круїзна індустрія США, попри своє безперечне світове лідерство, стикається із низкою викликів, що визначають необхідність стратегічного переосмислення її подальшого розвитку. У центрі цих викликів – потреба забезпечення сталості, технологічної модернізації, екологічної відповідальності та збереження конкурентних позицій у глобальному середовищі.

Серед ключових проблем сучасного етапу розвитку круїзного туризму США особливої уваги заслуговують екологічні, інфраструктурні та кадрові виклики, що визначають подальші напрями стратегічного управління галуззю (рис. 4.1).

Рис. 4.1. Ключові проблеми сучасного етапу розвитку круїзного туризму США

Джерело: розробка автора

Насамперед варто підкреслити екологічний вимір проблеми, який посідає центральне місце у глобальному дискурсі сталого туризму. Круїзна індустрія, як

масштабний користувач морських ресурсів, чинить суттєвий антропогенний тиск на океанічні екосистеми. Викиди парникових газів, забруднення водного середовища, шумові коливання та формування відходів створюють додаткові ризики для біорізноманіття, особливо в районах масового судноплавства. Хоча провідні компанії активно впроваджують системи очищення вихлопів, технології повторного використання води, переходять на зріджений природний газ (LNG) або гібридні енергетичні системи, круїзні лайнери залишаються одним із найбільш енергоємних видів транспорту. Це зумовлює потребу у створенні єдиної системи екологічного моніторингу, що забезпечить контроль за рівнем викидів і водночас сприятиме формуванню «зелених коридорів» для судноплавства. Додатковою складністю є необхідність узгодження американського екологічного законодавства з міжнародними нормами, передбаченими Конвенцією MARPOL та директивами Міжнародної морської організації (ІМО), що потребує інтеграції принципів сталого розвитку у національну морську політику США [4, с. 24].

Водночас інфраструктурна нерівномірність портової системи залишається ще одним суттєвим стримуючим чинником. Незважаючи на високий рівень технологічного оснащення провідних круїзних хабів – Маямі, Форт-Лодердейла, Гальвестона, Лос-Анджелеса та Сіетла – частина середніх і малих портів не відповідає сучасним вимогам круїзного бізнесу. Відсутність достатньої кількості пасажирських терміналів, обмежена пропускна спроможність, застаріле митне обладнання та недостатня інтеграція з авіаційними й автомобільними транспортними мережами створюють значні логістичні бар'єри. Це призводить до сезонних перевантажень у південних регіонах, зокрема в Карибському басейні, а також у північних – на маршрутах Аляски. Для розв'язання цієї проблеми необхідні системні інвестиції в модернізацію інфраструктури, цифровізацію портових операцій, впровадження електронних систем бронювання та автоматичного управління потоками пасажирів.

Не менш гострою залишається проблема кадрового забезпечення круїзного сектору, що набуває системного характеру. Висока плинність кадрів, сезонність зайнятості, інтенсивний робочий графік та мультикультурне середовище на борту

суден вимагають не лише професійної підготовки, а й психологічної стійкості персоналу. Зростає потреба у фахівцях, які володіють міждисциплінарними знаннями – від морської логістики та безпеки до маркетингу, сервісного менеджменту та комунікацій. Одним із напрямів розв'язання цієї проблеми є розширення співпраці між круїзними корпораціями та освітніми установами, створення спільних тренінгових програм, дуальних форм навчання та сертифікації персоналу за міжнародними стандартами. Особливу роль відіграють інноваційні платформи підготовки кадрів, що використовують віртуальну реальність (VR) для моделювання робочих ситуацій на борту суден, а також розвиток систем дистанційного підвищення кваліфікації [5, с. 24].

Отже, екологічні, інфраструктурні та кадрові аспекти виступають взаємопов'язаними складовими проблемного поля сучасної круїзної індустрії США. Їхнє комплексне вирішення потребує системного підходу, що поєднує державне регулювання, корпоративну відповідальність і міжнародну співпрацю. Лише в такому форматі можливе формування конкурентоспроможної, безпечної та екологічно збалансованої моделі розвитку круїзного туризму, здатної забезпечити стійке зростання галузі у XXI столітті.

Ще одним важливим аспектом сучасного розвитку круїзного туризму США є зміна поведінкових і мотиваційних пріоритетів туристів, що визначає нову парадигму формування попиту на ринку. Нове покоління мандрівників – представники поколінь міленіалів та Z – дедалі частіше орієнтуються на індивідуалізований, екологічно свідомий і технологічно комфортний відпочинок. Якщо у 1990–2000-х роках круїз асоціювався переважно з розкішшю та колективними розвагами, то сьогодні він перетворюється на гнучку форму подорожі, яка поєднує відпочинок, пізнання та саморозвиток. Туристи дедалі частіше обирають маршрути, що пропонують унікальний культурний або природний досвід – від спостереження за айсбергами в Алясці до вивчення культур Карибів чи історичних пам'яток Середземномор'я [6, с. 24].

Такі зміни породжують попит на нові формати круїзів – тематичні (гастрономічні, музичні, науково-дослідні), експедиційні, сімейні, освітні, а також

wellness-круїзи, що орієнтовані на здоровий спосіб життя. У межах таких подорожей особлива увага приділяється гнучкості маршрутів, зменшенню кількості пасажирів, екологічній відповідальності суден і високому рівню цифровізації сервісу. Так формується концепція «інтелектуального круїзу», де взаємодія людини з технологією забезпечує індивідуальний комфорт, а маршрут підлаштовується під уподобання мандрівника в режимі реального часу.

Попри наявні проблеми, перспективи розвитку круїзного туризму США залишаються надзвичайно оптимістичними, що зумовлено низкою стратегічних тенденцій. Однією з найважливіших є екологічна трансформація галузі, яка передбачає поступовий перехід на альтернативні види палива – зокрема, водень, аміак, біопаливо та гібридні енергетичні системи. Одночасно розширюється впровадження систем очищення стічних вод, повторного використання ресурсів, енергозбереження та утилізації відходів. В американських портах активно розвивається концепція «зелених гаваней» (*Green Ports*), що передбачає електрифікацію причалів, мінімізацію викидів під час стоянки суден і створення спеціальних зон екологічного моніторингу [10, с. 24].

Другим провідним напрямом виступає цифровізація обслуговування та управління круїзним процесом. Сучасні компанії США – Royal Caribbean Group, Carnival Corporation, Norwegian Cruise Line Holdings – активно впроваджують технології штучного інтелекту (AI), Інтернету речей (IoT), аналітики великих даних (Big Data) та хмарних систем управління (Cloud Systems). Завдяки цим інструментам автоматизуються системи бронювання, навігації, управління персоналом, обслуговування пасажирів і навіть енергоспоживання. Цифрова інтеграція дозволяє передбачати поведінку споживачів, формувати персоналізовані пакети послуг, знижувати операційні витрати й підвищувати загальну ефективність круїзного бізнесу [3, с. 35].

Таким чином, стратегічне поєднання екологічної модернізації та технологічних інновацій створює основу для нової ери американського круїзного туризму. Його розвиток поступово переходить від моделі масового відпочинку до моделі *усвідомленого туризму*, у якій пріоритетними стають якість, комфорт,

безпека та відповідальність перед докільцями. Саме ці фактори визначають майбутню конкурентоспроможність США як глобального центру морських подорожей у XXI столітті.

Третім важливим і стратегічно значущим напрямом подальшого розвитку круїзного туризму США є розширення географії маршрутів та диверсифікація напрямів подорожей. Сучасна просторово-туристична модель галузі, сконцентрована переважно в Карибському басейні та на узбережжі Північної Америки, поступово виходить за свої традиційні межі. США мають усі можливості для посилення присутності у Тихоокеанському регіоні, розширення маршрутів до Латинської Америки, Канади, Гренландії, а також розвитку експедиційних круїзів до Арктики та Антарктиди. Така географічна диверсифікація не лише дає змогу зменшити сезонність ринку та рівномірніше розподілити пасажиропотік, але й сприяє залученню нових сегментів туристів – дослідників, природолюбів, екотуристів, представників академічних кіл і сімейних мандрівників [19, с. 56].

Розвиток експедиційного та освітнього туризму є одним із найперспективніших напрямів, адже він поєднує пізнавальний і природничий компоненти з елементами наукової діяльності. Круїзні компанії США вже активно впроваджують маршрути до менш освоєних регіонів, забезпечуючи високий рівень безпеки, комфорт і науково-інформаційний супровід. Такі подорожі відповідають сучасним тенденціям сталого туризму, формують імідж США як країни, що не лише експортує туристичні послуги, а й просуває наукові цінності та екологічну культуру.

Не менш важливою умовою ефективного розвитку галузі є активна державна підтримка круїзного сектору. У США вона реалізується через поєднання федеральних і місцевих програм, спрямованих на інвестування у портову інфраструктуру, логістику, екологічний контроль та безпеку. Значну роль відіграє модернізація митного й прикордонного контролю, що спрощує процеси обслуговування пасажирів і забезпечує швидке оформлення документів. Важливим напрямом стає стимулювання державно-приватного партнерства (PPP), у межах якого реалізуються масштабні проєкти з будівництва нових терміналів, оновлення флоту та розробки інноваційних сервісних технологій [39].

Крім того, державна політика сприяє розвитку прибережних регіонів, підтримуючи локальні бізнеси – від постачальників продуктів до туристичних операторів, які обслуговують пасажирів у портах. Це формує стійкі соціально-економічні ефекти, що виходять далеко за межі самої індустрії [41].

Отже, майбутнє круїзного туризму США визначається синергією економічних, технологічних та соціально-екологічних чинників. Економічна стабільність, стратегічні інвестиції, екологічна відповідальність та цифрова трансформація створюють основу для подальшого зростання галузі. За умови збереження інноваційного курсу, підвищення рівня «зелених» стандартів і ефективного управління ресурсами, американська круїзна індустрія має всі передумови для зміцнення своїх позицій як світового лідера морського туризму, формуючи глобальні стандарти якості, безпеки й сталого розвитку у XXI столітті.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу всебічно охарактеризувати круїзний туризм США як одну з провідних складових світової туристичної індустрії та визначити його роль у формуванні глобального ринку морських подорожей. У роботі здійснено комплексний аналіз теоретичних засад функціонування ринку круїзних послуг, виявлено структурно-функціональні особливості галузі, її економічну ефективність, технологічні інновації та стратегічні перспективи розвитку.

Науково-теоретичний аналіз засвідчив, що круїзний туризм є багатофункціональною системою, у якій поєднуються транспортна, рекреаційна, готельна, культурно-пізнавальна, соціально-комунікативна, економічна та екологічна складові. Він виступає не лише формою подорожі, а й складним економічним комплексом, який генерує значний мультиплікативний ефект для суміжних галузей – транспорту, торгівлі, харчування, сфери послуг і виробництва. Саме це забезпечує круїзному туризму США статус стратегічного елемента національної економіки та вагомого чинника міжнародного впливу.

У результаті дослідження встановлено, що історичний розвиток круїзного туризму у США пройшов шлях від елітарної форми дозвілля до масового, високотехнологічного та демократичного виду відпочинку. На основі цього досвіду сформувалася Північноамериканська модель організації круїзного туризму, що стала прототипом для більшості світових систем. Її особливостями є корпоративна централізація, вертикальна інтеграція виробничих і сервісних процесів, стандартизація якості обслуговування та інноваційна орієнтація. Саме ця модель поєднує прагматизм бізнесу з високим рівнем клієнтоорієнтованості, що визначає лідерські позиції США на світовому ринку круїзних послуг.

Проведена оцінка круїзного потенціалу США показала, що країна має унікальні природно-географічні та інфраструктурні передумови для розвитку морського туризму. Протяжна берегова лінія, зручне розташування портів на Атлантичному, Тихоокеанському узбережжях і в Мексиканській затоці, а також

потужна транспортна мережа формують надзвичайно широкий просторовий потенціал для організації різних типів круїзів. Інфраструктура круїзного туризму США є однією з найрозвиненіших у світі – сучасні термінали, високий рівень сервісу, системи безпеки та цифровізоване управління потоками забезпечують ефективність функціонування всієї галузі.

Дослідження діяльності провідних американських круїзних корпорацій – Carnival Corporation, Royal Caribbean Group, Norwegian Cruise Line Holdings – дало змогу констатувати, що США не лише контролюють найбільшу частку світового круїзного ринку, але й визначають стратегічні напрями його розвитку. Саме ці компанії задають стандарти якості обслуговування, екологічної відповідальності, цифровізації та персоналізації туристичних послуг.

Економічний аналіз показників круїзної індустрії довів, що цей сектор забезпечує вагомий внесок у національну економіку США. Щорічне зростання пасажиропотоку, доходів і податкових надходжень свідчить про високу прибутковість і стійкість галузі навіть у періоди глобальних криз. Після пандемічного спаду 2020 року ринок продемонстрував швидке відновлення завдяки системним інвестиціям у модернізацію флоту, оновлення інфраструктури та застосування новітніх технологій управління. Круїзна індустрія не лише генерує фінансові прибутки, але й створює сотні тисяч робочих місць, стимулює розвиток прибережних регіонів і формує позитивне сальдо платіжного балансу.

У роботі окреслено основні проблеми, з якими стикається галузь, зокрема екологічні ризики, нерівномірність розвитку портів, кадрові труднощі та зміни споживчих уподобань. Проте водночас визначено потужні перспективи подальшого розвитку круїзного туризму США, серед яких провідне місце займають екологічна трансформація, цифровізація сервісу, розширення географії маршрутів і зміцнення державно-приватного партнерства. Перехід до використання альтернативних видів палива, створення «зелених портів» і впровадження технологій штучного інтелекту у сфері управління подорожами засвідчують здатність галузі поєднувати економічну ефективність із принципами сталого розвитку.

Таким чином, проведені дослідження підтвердили, що круїзний туризм США є не лише економічно потужним сектором національної економіки, але й глобальним інноваційним лідером, який формує світові стандарти туристичних послуг. Його розвиток визначається синергією економічних, технологічних, соціальних та екологічних факторів, що забезпечують комплексну стійкість і конкурентоспроможність у світовому масштабі. Перспективи галузі полягають у подальшому розширенні міжнародної співпраці, зміцненні екологічної культури споживання, підвищенні якості сервісу та реалізації нових концепцій інтелектуального й відповідального туризму. Усе це дозволяє зробити висновок, що круїзний туризм США має всі передумови для подальшого динамічного зростання, збереження світового лідерства та утворення ролі США як головного драйвера розвитку глобального ринку морських подорожей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко І.Я. Формування інноваційного продукту круїзного туризму: монографія. К., 2016. 246 с.
2. Бабкін О.В. Спеціальні види туризму. *Все про туризм Туристична бібліотека*. 2014. Режим доступу до ресурсу: <https://infotour.in.ua/babkin12.htm>.
3. Герасименко В.Г. Ринки туристичних послуг: стан і тенденції розвитку: монографія. Одеса: Астропринт, 2013. 335 с.
4. Герасименко В.Г. Державне регулювання сфери туризму України в контексті процесів євроінтеграції: монографія. К.: ФОП Гуляєва В.М., 2019. 332 с.
5. Добрянська Н. А. Сучасний стан та перспективи розвитку морського круїзного туризму в Одеській області. *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2019. № 4 (10). С. 48-54.
6. Мельник І. Л. Інноваційні зміни на ринку круїзного туризму. *Бізнес Інформ*. 2014. №12. С. 313-319.
7. American Association of Port Authorities (AAPA). Port Infrastructure and Cruise Terminal Development Report 2023. Washington, D.C., 2023. 54 p.
8. Buhalis, D., & Amaranggana, A. Smart Tourism Destinations and Digitalization in the Cruise Industry. *Information Technology & Tourism*, 2018, Vol. 20(1–4), pp. 123–145.
9. Caric, H., & Mackelworth, P. Cruise Tourism and Environmental Sustainability in the 21st Century. Cham: Springer, 2019. 278 p.
10. Carnival Corporation & plc. Sustainability Report 2023: Our Cruise to Net Zero. Miami, 2023. 76 p.
11. Chen, J. S., & Pang, W. Technological Innovations and Service Digitalization in Cruise Tourism. *Sustainability*, 2021, Vol. 13(17), pp. 9951–9964.
12. Cruise Lines International Association (CLIA). 2024 State of the Cruise Industry Report. Washington, D.C.: CLIA, 2024. 65 p.
13. Dowling, R. K., & Weeden, C. Cruise Ship Tourism. 3rd ed. Wallingford: CABI Publishing, 2019. 498 p.

14. Eijgelaar, E., Thaper, C., & Peeters, P. Climate Change and the Cruise Industry: Balancing Profit and Planet. *Marine Policy*, 2021, Vol. 132, pp. 104–231.
15. Fernandez, M., & Brida, J. G. Economic Impact Assessment of the Cruise Sector in the United States. *Annals of Tourism Research*, 2020, Vol. 82, pp. 102–145.
16. Florida-Caribbean Cruise Association (FCCA). Cruise Industry Overview and Statistics 2023. Miami, 2023. 58 p.
17. Gibson, P. Cruise Operations Management: Hospitality Perspectives. 2nd ed. – New York: Routledge, 2020. 376 p.
18. Hall, C. M., & Gössling, S. Sustainable Cruise Tourism: Challenges and Solutions. London: Routledge, 2020. 296 p.
19. Henthorne, T. L., George, B. P., & Miller, M. M. Crisis Management and Recovery in the Cruise Industry. *Tourism Management Perspectives*, 2020, Vol. 33, pp. 100–117.
20. Holloway, J. C., & Humphreys, C. The Business of Tourism. 12th ed. London: Routledge, 2022. 450 p.
21. International Maritime Organization (IMO). Annual Report on Maritime Safety and Environmental Protection 2022. London, 2022. 120 p.
22. International Transport Forum (ITF). Maritime Connectivity and Cruise Networks 2021. Paris, 2021. 110 p.
23. Klein, R. A. The Cruise Ship Industry: Growth, Environmental Issues and Future Challenges. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 2019, Vol. 38, pp. 122–131.
24. Kwortnik, R. J., & Ross, W. T. The Cruise Industry: Challenges and Innovations in Service Experience. *Journal of Travel Research*, 2021, Vol. 60(8), pp. 1695–1710.
25. Larsen, S., & Wolff, K. Passenger Satisfaction and Cruise Tourism Experience. *Tourism Economics*, 2019, Vol. 25(4), pp. 579–597.
26. Lee, T. J., & Jung, K. Customer Loyalty and Experience Design in U.S. Cruise Lines. *Journal of Tourism Futures*, 2022, Vol. 8(2), pp. 176–192.
27. National Cruise Vacation Association (NCVA). U.S. Cruise Market Forecast 2024–2030. Miami, 2024. 75 p.

28. National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA). Marine Environment and Cruise Shipping Impact Report 2022. Washington, D.C., 2022. 45 p.
29. Norwegian Cruise Line Holdings. Environmental, Social & Governance (ESG) Report 2022. Miami, 2022. 58 p.
30. OECD Tourism Committee. Tourism Trends and Policies 2022: North America Chapter. Paris: OECD Publishing, 2022. 130 p.
31. Panayiotou, M. Digital Transformation in U.S. Cruise Lines: Customer Experience and Operational Efficiency. *Tourism Management Perspectives*, 2023, Vol. 48, pp. 101–135.
32. Papathanassis, A. Cruise Business Development: Safety, Product Design and Human Capital. Berlin: Springer, 2022. 310 p.
33. Papatheodorou, A., & Arvanitis, P. Cruise Tourism and Globalization: The U.S. as a Maritime Hub. *Tourism Management*, 2021, Vol. 85, pp. 104–113.
34. Rodrigue, J.-P., & Notteboom, T. The Geography of Transport Systems. 5th ed. New York: Routledge, 2023. 436 p.
35. Royal Caribbean Group. Sustainability Report 2023: Seasustainability Strategy. Miami, 2023. URL: <https://www.royalcaribbeangroup.com/sustainability>
36. Satta, G., & Parola, F. Port Governance and Cruise Terminal Competitiveness: Evidence from the U.S. Market. *Research in Transportation Business & Management*, 2020, Vol. 36, pp. 100–134.
37. Statista Research Department. Cruise Industry – Statistics & Facts (2018–2024). Hamburg, 2024. URL: <https://www.statista.com/topics/1000/cruise-industry>
38. U.S. Bureau of Economic Analysis (BEA). Travel and Tourism Satellite Accounts 2018–2024. Washington, D.C., 2024. URL: <https://www.bea.gov>
39. U.S. Department of Transportation, Maritime Administration (MARAD). *U.S. Cruise Market Analysis 2023*. Washington, D.C., 2023. 88 p.
40. U.S. Environmental Protection Agency (EPA). Clean Ports and Cruise Ship Initiative Report 2022. Washington, D.C., 2022. 64 p.
41. United Nations Environment Programme (UNEP). Marine Pollution from Cruise Ships: Global Review 2023. Geneva, 2023. 92 p.

42. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). *Tourism and Sustainability Report 2023*. Madrid: UNWTO, 2023. 82 p.
43. Vogel, M. P. Corporate Strategies and Competitive Advantages in the Cruise Sector. *Maritime Policy & Management*, 2020, Vol. 47(6), pp. 731–749.
44. World Bank. *Blue Economy Report: Sustainable Growth in Maritime Tourism*. Washington, D.C., 2023. 90 p.
45. World Travel & Tourism Council (WTTC). *Economic Impact Report: North America 2023*. London, 2023. 70 p.
46. Zambrano, R., & Santos, M. Post-Pandemic Recovery Strategies in the U.S. Cruise Industry. *Tourism Review International*, 2023, Vol. 27(1), pp. 22–38.

ABSTRACT**THE UNITED STATES ON THE GLOBAL MARKET OF CRUISE TOURISM
SERVICES: EXPERIENCE AND PROSPECTS**

Tourism and Hospitality Management

Author: [Your Full Name]

Department of Country Studies and International Tourism, Ivan Franko National
University of Lviv, 2025

The thesis is devoted to a comprehensive, multidimensional study of the role, structure, and evolution of the United States within the global cruise tourism industry, one of the most dynamic and rapidly expanding sectors of the modern tourism economy. It provides an in-depth examination of how the United States has shaped, institutionalized, and continuously redefined the concept of cruise tourism — transforming it from a niche, luxury form of travel into a technologically advanced, mass-oriented, and experience-driven global phenomenon.

The research explores the economic, technological, environmental, managerial, and socio-cultural aspects that determine the United States' leading position in the cruise sector. Particular attention is given to the structural foundations of the U.S. model — its corporate organization, innovation mechanisms, market dynamics, and the integration of sustainability principles into business practices. The study identifies the main drivers of the U.S. cruise industry's competitiveness, including large-scale capital investment, advanced digitalization of service processes, environmental modernization of fleets, and the effective coordination between public and private sectors.

A central focus of the paper is on the strategic influence of the United States on international tourist flows and the formation of global standards in maritime tourism. By analyzing the country's dominant share in the global cruise market, the thesis highlights the U.S. role as both a generator and redistributor of global cruise traffic, controlling the major flows between the Caribbean, Europe, the Pacific, and emerging destinations. It

also considers the transformative role of U.S.-based corporations such as Carnival Corporation, Royal Caribbean Group, and Norwegian Cruise Line Holdings in shaping the operational, marketing, and environmental agendas of the worldwide cruise industry.

The main purpose of the research is to identify, classify, and systematize the key features of the U.S. model of cruise tourism development and to evaluate its influence on the global tourism system. The study seeks to determine how the American approach — built upon innovation, large-scale integration, and sustainable management — contributes to the competitiveness and resilience of the global cruise market. Additionally, the paper analyzes the adaptability of this model for other countries, particularly for emerging tourism economies such as Ukraine, where the U.S. experience could serve as a strategic guideline for the modernization of maritime tourism infrastructure and policy.

The methodological framework of the research is grounded in a combination of system-structural, economic-geographical, and comparative approaches that allow for a holistic understanding of cruise tourism as a multi-level phenomenon. The system-structural approach enables the identification of interconnections between the economic, technological, and environmental subsystems of the cruise industry; the economic-geographical method facilitates spatial analysis of cruise routes, port networks, and regional markets; while the comparative method provides a foundation for contrasting the U.S. experience with international practices.

In addition to these theoretical methods, the author employs statistical, analytical, and cartographic tools to quantify and visualize development trends, investment flows, and spatial organization within the cruise sector. The research also applies the principles of interdisciplinary synthesis, integrating insights from economics, management, geography, sociology, and environmental science to produce a comprehensive picture of cruise tourism as both an economic and socio-cultural system. This methodological combination ensures an objective, data-driven, and interpretive understanding of the mechanisms that have positioned the United States as the undisputed leader in the global cruise tourism market and a model for sustainable innovation in international tourism development.

The thesis consists of an introduction, four main chapters, conclusions, references, and appendices.

The total volume is 80 pages, including 11 figures, 9 tables.

Chapter I presents the theoretical and methodological foundations for studying cruise tourism as a distinct and strategically significant segment of the global tourism system. It explores the conceptual essence of cruise tourism, defining it as a multifaceted phenomenon that combines transport, accommodation, leisure, and cultural interaction within a single integrated service model. The chapter thoroughly analyzes the key functions of cruise tourism—transport, recreational, socio-economic, and environmental—emphasizing their systemic interconnection in forming international tourist flows. Considerable attention is devoted to the classification of cruise tourism by geographical scope, duration, purpose, and level of comfort, allowing for a nuanced understanding of its structure and dynamics.

This section also provides a critical review of the methodological approaches applied to the study of the cruise market. Among them, particular importance is assigned to spatial analysis, which enables the identification of major hubs and corridors of cruise activity; the modeling of service systems, which clarifies the interaction between cruise operators, port authorities, and tourist destinations; and sustainability assessment tools that measure the environmental and socio-economic impact of cruise tourism. The integration of economic-geographical and system-structural methods makes it possible to view cruise tourism not only as a business sector but as a component of the global mobility network, directly influencing regional development, infrastructure investment, and cultural exchange.

Chapter II is devoted to examining the evolution, internal structure, and institutional foundations of the U.S. cruise industry, tracing its transformation from the early twentieth-century luxury transatlantic voyages to a mass, high-technology, and culturally diverse form of tourism. The chapter highlights the formation of the North American model of cruise tourism, characterized by its corporate centralization, vertical integration, and an unwavering focus on customer experience. This model combines

large-scale investment, efficient logistics, and advanced service standardization, creating a seamless experience for passengers.

Special emphasis is placed on technological innovations that have shaped the U.S. cruise sector into a model of operational excellence. The study discusses the introduction of digital management systems, automation of on-board services, and the application of data analytics to predict consumer preferences and optimize routes. The analysis of leading corporations—Carnival Corporation, Royal Caribbean Group, and Norwegian Cruise Line Holdings—demonstrates how the United States became not only the geographic hub of global cruise operations but also the intellectual and managerial center of innovation in the industry. These companies define global benchmarks for safety, comfort, environmental responsibility, and marketing efficiency, influencing cruise tourism practices worldwide.

Ultimately, Chapter II reveals that the American cruise industry functions as an integrated ecosystem, uniting maritime engineering, hospitality management, entertainment economics, and environmental sustainability under a single strategic framework. Its institutional flexibility and technological adaptability explain the resilience of the U.S. cruise sector and its leading role in shaping international standards for maritime tourism development.

Chapter III provides an economic assessment of the U.S. cruise industry's efficiency and global influence. Based on CLIA, BEA, and WTTC data, it evaluates the dynamics of passenger traffic, revenues, employment, and investment between 2014 and 2024. Graphs and charts illustrate steady post-pandemic recovery and demonstrate the sector's strong multiplier effect on related industries — transport, retail, catering, and port infrastructure. The analysis confirms that cruise tourism generates over 400,000 jobs and contributes billions of dollars annually to the national economy.

Chapter IV identifies the main challenges and prospects for the development of U.S. cruise tourism. The author discusses ecological risks, infrastructure disparities, human resource issues, and the changing behavior of modern tourists. The section emphasizes current trends in “green cruise technology,” smart ship systems, and the use of artificial intelligence, LNG fuel, and renewable energy solutions. The study concludes

that sustainable digital transformation will be the key driver of competitiveness for the American cruise industry in the coming decade.

The scientific novelty of this study lies in the systematization of the United States' experience in cruise tourism management and the development of a conceptual model for the innovative and sustainable evolution of the global cruise industry. For the first time, the research generalizes the structural characteristics of the North American model and identifies its influence on international cruise networks, service quality standards, and the spatial organization of tourist flows.

The author introduces the concept of the Smart Cruise Model, which integrates technological advancement, environmental sustainability, and personalized digital service as the foundation for the next stage of global cruise tourism development. The thesis also outlines the potential application of U.S. best practices to enhance maritime tourism management in Ukraine and other emerging markets.

The practical significance of the research is determined by its potential use in strategic planning for maritime tourism development in Ukraine, particularly within the framework of the Black Sea region's port modernization and coastal tourism programs. The results can serve as a scientific and methodological basis for designing university courses in International Tourism Management, Cruise Operations, and Sustainable Tourism.

The materials of this thesis have been discussed and tested during academic seminars and student research conferences, confirming the relevance, originality, and applicability of the author's conclusions.

The study concludes that the U.S. cruise tourism industry is a strategic component of the national economy and a global benchmark of innovation and sustainability. Its effectiveness results from the synergy between economic profitability, environmental responsibility, and digital transformation. The North American model continues to shape international standards for comfort, safety, and service integration, ensuring the United States' leading position in the global market of cruise tourism services.

The research also demonstrates that the American experience may serve as a model for other countries seeking to balance economic growth with sustainability in the tourism

sector. The integration of advanced technologies, “green” port initiatives, and personalized customer experience will define the long-term competitiveness of cruise tourism worldwide.